

Sociální práce s lidmi v tíživé životní situaci

Martin Ambrož

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin Ambrož**
Osobní číslo: **H14954**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální práce s lidmi v tíživé životní situaci**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti nezaměstnanosti, dávek státní sociální podpory a dávek hmotné nouze.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou případových studií.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- HRADEČNÁ, Marie a kol. Vybrané problémy sociální pedagogiky. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-015-7.**
KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
MATOUŠEK, Oldřich. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
PŘADKA, Milan, KNOTOVÁ, Dana. Kapitoly ze sociální pedagogiky. Brno: MU, 1998. ISBN 80-210-1946-8.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd
Datum zadání bakalářské práce: **7. prosince 2016**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 7. prosince 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26. 4. 2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá sociální prací s lidmi, kteří se vyskytli tíživé situaci a nejsou schopni řešit svou situaci vlastními silami. V úvodu teoretické části se budeme zabývat objasněním pojmu sociální práce, cílů sociální práce, poskytování sociálních služeb a vysvětlením pojmu sociální vyloučení. Dále je v práci vymezena sociální pomoc a způsoby finanční pomoci lidem dávkami Úřadu práce. Součástí bakalářské práce je praktická část, kde jsou popsány konkrétní případy z praxe formou případových studií.

Klíčová slova:

sociální práce, sociální služby, sociální vyloučení, tíživá životní situace, dávky hmotné nouze, dávky pro zdravotně postižené, dávky státní sociální podpory

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with social service to people, who have found themselves in difficulties and are not able to solve this situation by their own. At the beginning of theoretical part we concentrate on clarifying the term social services, aims of these services and providing them, social work and the term social exclusion. Subsequently, social help and ways of financial support provided by Labour office are defined. This bachelor thesis also includes a practical part, where specific cases in a form of case studies are described.

Keywords:

social work, social services, social exclusion, difficult life situations, material deprivation - social benefits, disability living allowance , social security benefits

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc., za trpělivost a odborné rady, kterým mi pomohl k vypracování této bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval Bc. Janě Tišnovské, mé nadřízené, za poskytnuté informace a shovívavost při čerpání pracovního volna. Poděkování za trpělivost a psychickou podporu patří i mé rodině.

Prohlašuji, že odevzdaná bakalářská práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	13
1.1 PŘEHLED LITERATURY	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	14
1.3 ZÁKLADNÍ POJMY	15
2 SOCIÁLNÍ PRÁCE	17
2.1 CÍL SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	17
2.2 KLIENT V SOCIÁLNÍ PRÁCI.....	18
2.3 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ	19
2.4 SOCIÁLNÍ PRÁCE JAKO SLUŽBA.....	20
2.4.1 Zařízení sociálních služeb	21
3 SOCIÁLNÍ POMOC	27
3.1 SOCIÁLNÍ POLITIKA	27
3.1.1 Dělení nezaměstnanosti.....	28
3.1.2 Sociální správa	29
3.2 SYSTÉM POMOCI V HMOTNÉ NOUZI.....	30
3.2.1 Životní minimum jednotlivce a společně posuzovaných osob	31
3.2.2 Existenční minimum	32
3.3 DÁVKY POMOCI V HN	32
3.3.1 Příspěvek na živobytí	32
3.3.2 Doplatek na bydlení	33
3.3.3 Mimořádná okamžitá pomoc.....	34
3.4 DÁVKY PNP A DOZP	35
3.4.1 Příspěvek na mobilitu.....	35
3.4.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku.....	36
3.4.3 Příspěvek na péči.....	36
3.5 SSP.....	37
3.5.1 Přídavek na dítě.....	37
3.5.2 Příspěvek na bydlení	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	40
4.1 POJETÍ VÝZKUMU	40
4.2 CÍLE VÝZKUMU	40
4.3 METODA VÝZKUMU.....	40
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	41
5 KAZUISTIKA	43

5.1	KAZUISTIKA Č. 1	43
5.2	KAZUISTIKA Č. 2	44
5.3	KAZUISTIKA Č. 3	46
5.4	KAZUISTIKA Č. 4	48
6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	50
6.1	DISKUSE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	50
	ZÁVĚR	52
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	53
	SEZNAM TABULEK.....	57
	SEZNAM PŘÍLOH.....	58

ÚVOD

V této bakalářské práci se zabýváme tíživou životní situací, která sebou přináší celou řadu problémů. Nejvíce se jedná o sociální vyloučení, kterému se snaží předejít sociální práce. Jedná se o situaci, která může potkat kohokoliv z nás. Hlavní příčinou je ztráta zaměstnání a tím ztráta příjmu nebo zdravotní omezení.

Téma jsem si zvolil z toho důvodu, že se s tímto jevem setkávám ve svém zaměstnání. Pracuji na pozici pracovníka dávek hmotné nouze na Úřadě práce oddělení Hmotné nouze II Brno – město. Moje práce je velmi zajímavá, ale také psychicky náročná, a právě sociální pedagogika má v ní své místo. Použil jsem tedy téma, které je mi nejbližší, které mě zajímá a kde mohu využít své zkušenosti. Nezaměstnanost může potkat i nás, ve větší míře se tento problém týká absolventů škol bez praxe, kteří hledají zaměstnání po ukončeném studiu. Dalšími skupinami jsou lidé bez vzdělání, lidé, kteří nenašli uplatnění ve svém oboru, lidé staršího věku v tzv. neproduktivním věku aj.

K 31. 12. 2016 evidoval Úřad práce ČR (ÚP ČR) na svých krajských pobočkách a jejich kontaktních pracovištích celkem 381 373 uchazečů o zaměstnání. Ve městě Brně evidoval Úřad práce 16 033 uchazečů o zaměstnání, podíl nezaměstnaných osob 6,5 % ve městě Brně. (Beránková, 2017)

Cílem práce je zjistit, proč jsou lidé v situaci, kterou nejsou schopni vyřešit svými silami a potřebují pomoc od státu formou sociálních dávek. Jak se do téhle situace dostali, jestli si snaží najít zaměstnání a tím si zvýšit příjem vlastním přičiněním nebo jen využívají systému sociálních dávek. Další cílem bylo zjistit, jestliže respondentům situace vyhovuje nebo se snaží veškerými silami ji změnit.

Bakalářská práce se člení do 2 hlavních částí. V první teoretické části se zabýváme teoretickými východisky, jako přehledu literatury a vztahu tématu k sociální pedagogice. Dále se věnujeme vysvětlením pojmů jako sociální práce, sociální pedagog, životní situace a krizová životní situace. Rozebíráme pojem sociální vyloučení, využití sociálních služeb a uvedl jsem některé příklady zařízení sociálních služeb. Poslední rozebranou teorií je sociální pomoc, sociální politika, nezaměstnanost, sociální správa. Také se zabýváme vysvětlením sociálních dávek, které pomáhají lidem v tíživé situaci, kteří ji nejsou schopni řešit vlastními silami, prostředky a potřebují pomoc druhé osoby, v tomhle případě finanční pomoc od státu. V druhé praktické části se ze začátku věnujeme vysvětlením pojetí výzkumu a objasňujeme cíle výzkumu, dále výběr vzorku respondentů, výběr použitých me-

tot a výzkumného souboru. Pak už přecházíme k srdci bakalářské práce, a to ke kazuistikám. Podrobně sepisujeme anamnézu osobní, rodinou, školní, destruktivní zkušenosti respondenta, vyvozený závěr. Bylo vycházeno ze spisové dokumentace, která je vedena na Úřadě práce ČR a narativního rozhovoru. Nakonec jsme udělali stručný výpis ve formě závěrů z předešlých kazuistik. Bakalářskou práci končíme shrnutím v závěru a možnými doporučeními, jak se vyhnout tíživé životní situaci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V této bakalářské práci se zabýváme sociální prací v tíživé životní situaci, která je spojena především se ztrátou zaměstnání a zdravotního postižení osob. Teoretická část práce bude zaměřena na objasnění pojmů daného problému z odborných publikací autorů, z nich ty nejdůležitější pro tuto práci jsou uvedeny níže.

Co se týká samotného tématu, bude nutné se v textu zaměřit nejen na sociální práci, ale i na téma, které souvisí se sociální prací, čímž se rozumí nezaměstnanost, sociální služby, sociální dávky aj.

1.1 Přehled literatury

Literární zdroje, které jsou použity při zpracování bakalářské práce, jsou především zaměřeny na problematiku týkající se tíživé životní situace zaměřené na problém s nezaměstnaností a bezdomovectvím.

Hlavním zdrojem pro napsání této práce byla kniha *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, autorem docent Oldřich Matoušek se spoluautory doktorkami Pavlou Kodymovou a Janou Koláčkovou. Zabývá se základními informacemi o nejrozličnějších skupinách, s nimiž se sociální pracovník ve své praxi setkává, a o metodách práce s nimi. Byla použita teorie z okruhu nezaměstnanosti a bezdomovectví.

Dílo magistra Petra Becka se spoluautory inženýrkou Ivanou Grunerovou a bakalářkou Miroslavou Pavelkovou *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minimu. Praktický komentář*. Kniha obsahuje komentář, který Vás provede výkladem všech jednotlivých ustanovení zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, zákonu č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, a to především z důvodu, že se jedná o tzv. poslední záchrannou sociální síť, kdy dávky pomoci v hmotné nouzi, aby mohly plnit svůj účel, musí reagovat na v průběhu času se měnící potřeby jednotlivých osob i celé společnosti.

Kniha Oldřicha Matouška a kol. *Sociální služby: Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení* seznamuje s různými podobami společenských služeb, s možnostmi jejich plánování a hodnocení. Předkládá kritickou analýzu současného stavu sociálních služeb v ČR a poukazuje na možnosti dalšího vývoje. Jednotlivé kapitoly pojednávají o základních typech společenských služeb, o jejich historii i současných vývojových trendech u nás i v

západní Evropě. Kniha se zabývá plánováním služeb, hodnocením potřeb klientů, cílových skupin a místních potřeb i hodnocením výsledků poskytnutých služeb a představuje kvantitativní a kvalitativní metody tohoto hodnocení.

Vojtěch Krebs a kolektiv ve své publikaci *Sociální politika* objasňuje témata politiky sociálního zabezpečení, zdravotní a vzdělávací politiky, rodinné a bytové politiky, chudoby a sociálního vyloučení. Zaměřil jsem se na pojmy související se s tématem chudoby a sociálního vyloučení, které úzce souvisí se sociální prací a tíživou životní situací.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Téma bakalářské práce Sociální práce s lidmi v tíživé životní situaci úzce souvisí s oborem sociální pedagogika, protože pro mě jako pracovníka dávek hmotné nouze, stejně tak i pro jiné pracovníky a sociální pracovníky různých úřadů, neziskových organizací, které pomáhají osobám v tíživé životní situaci, kteří nejsou schopni zlepšit svou situaci vlastními silami, má své místo.

Přestože by se mohlo zdát, že je sociální pedagogika novým oborem, sahají její kořeny do minulosti, ale jako samostatná věda se vyvíjí od konce 19. století. Sociální pedagogika vznikla v Německu, za zakladatele je považován Paul Natorp (1854-1924), který působil jako pedagog a filosof na univerzitě v Marburgu. (Klapilová, 2000, s. 8)

Sociální pedagogika stojí ve své podstatě na dvou základech. Jedním je tradice filozofického myšlení, jež se soustřeďuje na výpovědi o složitém vztahu společnosti a člověka, druhým je tradice sociální práce, příklady péče, solidarity a starosti o druhé, jež doprovází praxi mezilidského soužití ve všech historických epochách. (Procházka 2012, s. 11)

Celkově se objevují tři možné pohledy na vztah obou disciplín:

- Prvý přístup (identifikační), ke kterému dospívají v německy mluvících zemích, znamená praktické ztotožnění obou disciplín.
- Druhý přístup, typický pro anglicky mluvící země, představuje zřetelnou diferenciaci (pokud se o sociální pedagogice vůbec mluví) a platí i u nás.
- Třetí možné pojetí (konvergentní) znamená jistotu integraci při zachování určité svébytnosti obou disciplín (tento přístup je uskutečňován na Slovensku a v jistém smyslu i v Polsku).

Optimální přístup s ohledem na vývoj obou disciplín, je právě třetí pojetí. Obě disciplíny v něm mají stejné funkce, ale současně i svou autonomii. Co se týká např. objektu jejich

zájmu a působení, sociální pedagogika se zabývá v zásadě celou populací (a v rámci ní samozřejmě i specifickými kategoriemi obyvatelstva), zatímco sociální práce se soustřeďuje na populaci sociálně potřebnou, problémovou. (Kraus, 2008, s. 57–58)

1.3 Základní pojmy

V této podkapitole osvětlíme klíčové pojmy, které tvoří základ předkládané bakalářské práce.

Sociální práce

Společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti aj.). (Matoušek, 2016, s. 200-201)

Sociální pedagog

Člověk, který je připravený působit v obtížných sociálních podmínkách a situacích, přináší pomoc a světlo na cestě rozšiřovat lidskou svobodu. Sociální pedagog je absolvent studia oboru sociální pedagogika, a také oboru pedagogika se specializací (zaměřením) na sociální pedagogiku. (Bakošová, 2005, s. 13)

Sociální pracovník

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost*“.

Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. (Matoušek, 2016, s. 201)

Životní situace

Tento termín označuje zaprvé mnoho vrstevnatost a neopakovatelnost faktorů, které brání, nebo naopak usnadňují sociální fungování jednotlivého klienta nebo specifické kategorie klientů. Za druhé termín „životní situace“ vymezuje vlastní předmět intervence sociálního pracovníka. Reflexe životní situace klienta (nebo kategorie klientů) je prvním a nezbytným krokem k volbě takových cílů a metod intervence, které mohou přispět ke změně životní situace klienta, posílit jeho schopnost zvládat požadavky prostředí a přispět tak k obnovení nebo udržení jeho sociálního fungování. (Navrátil, 2001, s. 14)

Krizová (tíživá) životní situace

Situace, kterou již postižený jedinec není schopen zvládnout vlastními prostředky a pomocí dosud užívaných strategií. V sociálním resortu se s pojmem krize pojí slova tíseň, nouze, tíživá životní situace, neodkladnost atp., která popisují danou nerovnováhu nebo její prožití. V bezpečnostní oblasti se užívají slova hrozba, zranitelnost, hodnota, riziko, protipatření, varování, plán, komunikace vnitřní a vnější atp., označující postup na základě rozboru vstupů. (Baštecká, 2013, s. 161)

Nepříznivý stav, souhrn nepříznivých podmínek a okolností vztahujících se k určité osobě nebo skupině společně posuzovaných osob a vlivů, které se jich bezprostředně či zprostředkovaně dotýkají. V zahraniční legislativě se někde rozlišují dvě kategorie obtížné sociální situace – hmotná nouze a sociální nouze. V praxi se obě překrývají, ale zakládají různé druhy nároků občana na pomoc ze strany státu → hmotná nouze; sociální událost. (Matušek, 2016, s. 123)

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE

Sociální práce se realizuje především v sociálních službách, které vymezil a zpřesnil nový sociální zákon, jenž je zde průběžně zmiňován a který výrazným způsobem upevnil sociální práci v našich podmínkách. Prostřednictvím sociálních služeb jsou profesionální sociální pracovníci zaměstnáváni sociálními subjekty, aby realizovali jejich sociální cíle a programy. Sociální práce se odehrává v různých úrovních. Od práce s jedním klientem až po změny v oblasti sociální politiky a zákonodárství. (Gulová, 2011, s. 30)

Sociální práce jako obor orientovaný na řešení lidských problémů hraničí s řadou akademických i praktických disciplín, které se zabývají životem člověka. Sociální práce mezi nimi zaujímá samostatné postavení, a to přesto, že s řadou z nich sdílí některé poznatky a postupy. To, co ji od těchto oborů odlišuje, spočívá v důrazu na sociální fungování klienta. Sociální pracovník pohlíží na člověka jako na bytost, která existuje v prostředí a musí zvládat jeho nároky. Úkolem sociálního pracovníka je tak podpora klientova sociálního fungování – tj. pomoc při obnově či získání takových dovedností, informací apod., jež klientovi umožní zvládat požadavky prostředí, nebo naopak ovlivňovat ty nároky prostředí, které jsou nadměrné či jinak problematické. (Matoušek, 2001, s. 192)

2.1 Cíl sociální práce

Posláním sociální práce je poskytování sociálních služeb jednotlivcům, rodinám, skupinám nebo komunitám. Účelem těchto služeb je pomoci klientům vyrovnat se s nezměnitelnými problémy, omezit nebo odstranit problémy, které lze vyřešit, případně přispět ke zlepšení situace tam, kde je možná úprava sociálních poměrů. (Řezníček, 1994, s. 21)

Cílem sociální práce s nezaměstnanými je, obecně řečeno snížení rizika jejich sociálního vyloučení, k němuž dochází v rovině ekonomické, sociální i psychologické. Pomoc musí vždy přihlížet ke specifické situaci nezaměstnaného, Nezbytná je spolupráce s dalšími odborníky a znalost využitelných zdrojů podpory, které jsou klienta vhodné a dostupné. Jsou to zdroje nabízené státními organizacemi v rámci tzv. aktivní politiky zaměstnanosti – úřad práce, job kluby, poradenská střediska, Jiné zdroje nabízí neziskový sektor, kde lze najít možnosti pro využití volného času nezaměstnaných apod. Důležité je kromě toho využití zdrojů přímo v rodině a v sousedské komunitě klienta. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 309)

Cílem sociální práce je:

- zvýšení schopnosti lidí vyřešit a překonat problémy;
- zapojit lidi do systémů, které jim poskytnou prostředky, služby a příležitosti v řešení jejich situace
- podporovat a zlepšovat působení těchto systémů;
- přispět k rozvoji a zlepšování sociální politiky.

Systémy, které mohou lidem pomoci, jsou neformální přirozené systémy pomoci (přátelé, rodina, sousedé, spolupracovníci), dále pak formální (různé organizace nebo asociace, které podporují své členy) a společenské systémy pomoci (nemocnice, školy, programy sociálního zabezpečení). (Pincus, Minahan, 1982, s. 3-9)

2.2 Klient v sociální práci

Slovo klient je zavedeným pojmem v sociální práci, který označuje adresáty sociální práce, i když bývá kritizován z hlediska subjekto-objektového vztahu pomáhajícího. Klient může být v moderním smyslu také zákazníkem, zadavatelem služeb. V oblasti sociální práce jsou tedy za synonyma klienta někdy používány výrazy jako zákazník, příjemce služby, adresát či uživatel služby. (Malík Holasová, 2014, s. 13)

Vystupuje vůči sociálnímu pracovníkovi v roli spolupracovníka a rovnocenného partnera. Tato filozofie vzájemného pracovního vztahu vychází z psychosociálního pojetí sociální práce, kdy konečná volba způsobu života záleží na klientovi a jeho rozhodnutí je respektováno. Jsou však i situace, kdy tyto předpoklady nejsou zcela naplněny. Příkladem mohou být právě lidé s duševním onemocněním, kteří jsou často v patientské roli, někdy i nedobrovolně hospitalizováni, nebo je způsob života jejich nemocí ovlivněn směrem, kdy je ohroženo jejich sociální fungování, zdraví a život. Nejčastěji jsou v postavení lékař-pacient a zároveň sociální pracovník-klient. A je na nás, na odbornících, abychom zachovali možnost v klientské roli s námi zůstat. Pokud se zaměříme na podporu zdravého potenciálu a navážeme s klientem spolupráci, ocení náš přístup. Není to však vždy lehké, mnohým klientům se v patientské roli líbí. Nenesou v ní tak velkou odpovědnost za svá rozhodnutí. I rodina je často udržuje v závislých vztazích a má ve svou individuální péči, jen ty nejlepší úmysly. Nebo se naopak nestará vůbec. Nebo se naopak nestará vůbec. Na nikoho se nelze zlobit, většinou to jinak neumí. Nám to připomíná fakt, že klientem není pouze jedinec s duševními problémy, ale i jeho blízké vztahové okolí. Pokud je to jen trochu možné, za-

pojíme do spolupráce všechny zúčastněné s cílem získat co největší samostatnost, spokojenost a kompetence v přístupu k duševní nemoci. Volba vhodných metod práce by měla být v souladu s propracovaným a velmi podrobným plánem, který sestavujeme s klientem a průběžně ho vyhodnocujeme a doplňujeme. Vždy je prospěšné uzavírání písemné smlouvy s vymezením oboustranných práv a povinností. (Mahrová, Venglářová a kol., 2008, s. 27–28)

2.3 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení znamená situaci jedince s řadou různých možných překážek a komplikací, které mu brání nebo zcela zamezují, aby žil způsobem, který je ve společnosti běžný. (Malíková, 2011, s. 43)

Problém vyloučení na pracovním trhu se prolíná s vyloučením sociálním a je obvykle obtížné určit, zda prvotním problémem je nezaměstnanost, nebo zda je dlouhodobá nezaměstnanost spíše důsledkem dříve existujících individuálních a sociálních problémů. Je proto nezbytné, aby se řešení problému opíralo o individuální, skupinovou i komunitní práci s nezaměstnanými: z jedné strany v rámci pracovních poradenských a vedení kariéry institucemi veřejných služeb zaměstnanosti, z druhé strany v širě pojaté sociální práci zaměřené k zvládnutí životních situací nezaměstnaných. Oba přístupy by se měly prolínat a doplňovat. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 310)

Sociální pracovník se často setkává s lidmi sociálně vyloučenými, kteří nejsou motivováni ke změně ve své náročné situaci. Mnozí z nich se nacházejí v neuvěřitelně složitých životních situacích a problémech. Odborník, který jim nabízí pomoc, by měl ovládat širokou škálu dovedností a mít předpoklady pro práci s klientem. Důležitá je empatie a profesionalita, která se získává dlouholetou praxí, vedoucí k osamostatnění klienta. V postupech sociálního pracovníka lze vnímat pět základních etap sociální práce. Hlavně se jedná o etapu sociální evidence a první kontakt s klientem, kdy v rámci metody nebo služby sociální pracovník klienta vyhledá nebo klient přichází se svou situací za ním. Předpokládají se tři druhy sociální evidence, a to reálná – přesvědčení vlastními smysly, svědecká a podle okolností. Dále sociální pracovník shromažďuje údaje o klientovi a studuje jeho situaci. Zpracuje a navrhne plán akcí, jak pomoci, a přichází dynamická interakce s klientem. Sociální pracovník hodnotí výsledky své činnosti z pohledu klienta a z pohledu společnosti. Další etapou je etapa diagnostická, kdy pracovník vytváří komplexní pojetí sociální dia-

gnózy prostřednictvím rozhovoru, pozorování, posudků a zpráv odborníků. Pak následuje etapa zpracování plánu a sociální terapie. Sociální pracovník v závěru ověřuje výsledky sociální práce. (Gulová, 2011, s. 35–36)

Na okraj společnosti se mohou dostat různí lidé ohrožení nestejnými problémy. Podobní jsou si v pouze důsledku: ve ztrátě domova a v životě (nejen) na ulici. V současné době se v odborném diskurzu častěji, než výraz bezdomovci používá sousloví „lidé bez domova“ nebo „lidé bez přístřeší“.

Bezdomovectvím jsou nejvíce ohroženi lidé dlouhodobě nezaměstnaní, hendikepovaní, senioři, lidé adaptovaní na život v institucích, příslušníci etnických minorit (u nás samozřejmě především Romové) a migranti. Ztrátou domova jsou více ohroženi muži než ženy, spíše lidé staršího nebo středního věku než lidé mladší. Typickým příkladem českého bezdomovce je čtyřicetiletý minimálně dva roky nezaměstnaný Rom. Mezi bezdomovci najdeme lidi závislé na návykových látkách. Pro tuto skupinu je příznačná závislost na alkoholu, a to jak ta, jež byla primární příčinou sociálního vyloučení, tak ta, která vznikla až během života na ulici. Nicméně závislost není problémem většiny bezdomovců. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 315-317)

2.4 Sociální práce jako služba

Sociální služby jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, do nich patří, případně zájmy širšího společenství. (Matoušek a kol., 2007, s. 9)

Pomáhá mi, abych měl co jíst a měl kde bydlet. Pomáhá mi, abych měl všechno, na co mám právo, například důchod nebo sociální dávky. Pomáhá mi, abych sám zvládl to, co zvládá většina lidí – například nakupovat, jezdit vlakem, chodit za zábavou. (Chloupková, 2013, s. 34)

Každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení. Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem,

kteří nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležité kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob. (Česko, 2006)

Sociální poradenství u nás poskytují všem občanům nestátní neziskové organizace, tzv. občanské poradny. Poradenství je poskytováno zejména v těchto záležitostech: bydlení, rodina, občanskoprávní vztahy, majetkové záležitosti, pracovní záležitosti, sociální dávky a služby, finanční záležitosti. Poskytuje se formou osobní konzultace, telefonického kontaktu s klientem nebo formou písemné odpovědi na dotaz. Poradny mají stálé zaměstnance a využívají i dobrovolníků. Pracují podle čtyř hlavních principů, jimiž jsou bezplatnost, nezávislost, nestrannost a diskrétnost. Cílem je během rozhovoru s klientem posílit jeho odpovědnost za vlastní rozhodnutí, upevnit jeho dovednosti nutné pro řešení náročné situace, případně mu sdělit, kde jsou další zdroje nezbytné pro řešení problému a za jakých podmínek mu tyto zdroje mohou být k dispozici. (Matoušek a kol., 2007, s. 106)

Osobami společensky znevýhodněnými se zabývají tzv. sociální kurátoři, pracující v odborech sociálních věcí na obecních nebo magistrátních úřadech. Jejich klienty jsou lidé propuštění z výkonu trestu (kteří často nemají kde bydlet), lidé trestně stíhaní, lidé závislí na návykových látkách, lidé propuštění z ústavní péče pro dosažení zletilosti a tzv. bezdomovci. Těmto klientům je poskytováno poradenství (zejména kontakt na úřad práce, záležitosti spojené se zdravotním pojištěním a dávkami sociální péče), pomoc při vyřizování dokladů a speciální peněžité částky až do výše 1 tisíc Kč (*dávka mimořádné okamžité pomoci, kterou vyplácí úřad práce ČR*). Lidem bez domova je poskytováno ubytování v azylových domech, které u nás zřizují magistráty, obce a církve. Pro klienty opouštějící ústavní zařízení jsou zřizovány neziskovými organizacemi a církvemi také domy na půl cesty, v nichž trvá pobyt obvykle jeden rok. Poskytuje se v nich finančně zvýhodněné ubytování a poradenství. Přímou materiální pomoc chudým lidem v ČR poskytují některé církevní a nestátní organizace. (Matoušek a kol., 2007, s. 82)

2.4.1 Zařízení sociálních služeb

Centra denních služeb

Poskytují ambulantní péči seniorům, dětem s mentálním, tělesným či kombinovaným postižením, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby. Cílem center je udržet a rozvíjet

soběstačnost a samostatnost v různých oblastech života, pomoc při obsluze klienta, zajištění stravy, hygieny, pomoc při uplatnění práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. U dětí jde o zajištění výchovy, aktivizačních činností. Součástí služeb je i poradenství a tlumočnické služby sluchově postiženým.

Denní stacionáře

Poskytují denní služby lidem s postižením, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. Do zařízení se dopravuje klient sám nebo v doprovodu pečovatele. Stacionáře nezajišťují ubytování, je zajištěna strava a další péče. Klient ráno přijde, den stráví různými aktivitami. Odpoledne opět odchází domů. Denní stacionáře klient navštěvuje pravidelně, a tím se odlišuje od center denních služeb. Služby denních stacionářů a center denních služeb jsou do určité míry totožné. (Mlýnková, 2010, s. 94)

Týdenní stacionáře

Pracují na stejném principu jako denní stacionáře. Rozdíl je v délce pobytu seniora. Týdenní stacionáře zpravidla fungují od neděle večer nebo od pondělí rádo do pátku odpoledne. Víkendy tráví senioři se svými rodinami. Stacionář je určen např. pro seniory s poruchami paměti, s nedostatečnou soběstačností. (Mlýnková, 2011, s. 66)

Domovy pro seniory

Jsou pobytovou službou s celoročním provozem určenou pro seniory se sníženou soběstačností a s potřebou pravidelné pomoci v komplexní péči. Služby je určena především pro osoby, které vzhledem ke své neschopnosti postarat se o sebe nemohou dále setrávat ve svém přirozeném sociálním prostředí.

Domovy pro osoby se zdravotním postižením

Tyto domovy jsou pobytovou službou s celoročním provozem, která je určena pro osoby se sníženou soběstačností vyžadující pravidelnou pomoc a komplexní péči. Tito uživatelé nejsou schopni dalšího setrvání ve svém původním sociálním prostředí. Součástí poskytovaných služeb jsou výchovné, aktivizační a sociálně terapeutické činnosti.

Domovy se zvláštním režimem

Pobytová sociální služba s celoročním provozem. Tato služba je obdobná jako domovy pro osoby se zdravotním postižením a domovy pro seniory. Odlišnost těchto zařízení spočívá

ve vytvoření specifických podmínek zohledňujících zvláštní potřeby osob s duševními nemocemi a osob závislých na návykových látkách. Řada pobytových sociálních zařízení má část lůžkové kapacity vyčleněnou pro domov pro seniory a část uzpůsobenou pro domov se zvláštním režimem. V jednom pobytovém zařízení jsou tak k dispozici dva druhy pobytových služeb.

Chráněné bydlení

Přínosná moderní pobytová služba pro osoby se zdravotním postižením, které potřebují pomoc jiné osoby. Uživatelům služba chráněného bydlení umožňuje žít samostatně v podmínkách velmi podobných standartnímu bydlení v bytě. Pracovník chráněného bydlení dohlíží a kontroluje, zda klient vše zvládá, a v potřebném rozsahu zajišťuje pomoc při jednotlivých běžných i méně obvyklých činnostech.

Pracoviště rané péče

Ambulantní služba určená pro děti ve věku do sedmi let se zdravotním postižením a jejich rodičům. Pomáhá rodině zvládnout specifické potřeby dítěte spojené s jeho vývojem.

Zařízení pro krizovou pomoc

Pomoc realizována ve všech formách jako terénní, ambulantní i pobytová služba osobám v situaci ohrožení zdraví a života, které nejsou momentálně schopny ji řešit samy. Patří sem i pomoc obětem domácího násilí. Služba zahrnuje poskytování stravy, ubytování, základní sociální poradenství, socioterapii a pomoc při vyřizování nezbytných osobních záležitostí.

Nízkoprahová denní centra

Poskytují služby osobám bez přístřeší, pomáhají se zajištěním osobní hygieny, stravy a při vyřizování potřebných osobních záležitostí.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Poskytují ambulantní služby dětem a mládeži ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je nabízet smysluplné využití volného času, nasměrovat ke správným hodnotám a pomoci se změnou životního stylu.

Noclehárny

Osobám bez přístřeší poskytují možnost přenocování a vytvářejí podmínky pro provedení osobní hygieny. Určeny pro přespání těch osob, kteří nemají bydlení nebo jejich bydlení je nevyhovující. Do této služby přicházejí často lidé z nízkoprahového denního centra nebo přímo z ulice. Noclehárny se poskytují jednotlivcům, tedy mužům i ženám.

Azylové domy

Pobytové služby určené osobám, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci a současně u nich došlo ke ztrátě bydlení. Jednotlivé azylové domy jsou zaměřeny pro různé skupiny osob, např. pro rodiče s dětmi, osoby mladší osmnácti let, pro ženy aj. Kromě ubytování jsou zde poskytovány služby základního sociálního poradenství a další formy sociální pomoci k vyřešení nepříznivé situace. Speciální aktivizační programy jsou povinné pro uživatele azylových domů a pomáhají nejen v oblasti hledání zaměstnání, ale i v rozvoji pracovních dovedností. (Malíková, 2011, s. 45)

Intervenční centra

Na základě vykázaní ze společného obydlí je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení koupi úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společně obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové. Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie ČR a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.

Sociálně terapeutické dílny

Ambulantní služby poskytované osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce. Jejich účelem je dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie.

Terapeutické komunity

Poskytují pobytové služby i na přechodnou dobu pro osoby závislé na návykových látkách nebo osoby s chronickým duševním onemocněním, které mají zájem o začlenění do běžného života.

Centra sociálně rehabilitačních služeb

Zařízení, ve kterém je poskytována sociální rehabilitace. Sociální rehabilitace je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samotný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potencionálů a kompetencí. Sociální rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb. (Arnoldová, 2016, s. 44–46)

Zařízení následné péče

Služby následné péče jsou ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám s chronickým duševním onemocněním a osobám závislým na návykových látkách, které absolvovaly lůžkovou péči ve zdravotnickém zařízení, absolvovaly ambulantní léčbu nebo se jí podrobují, nebo osobám, které abstínují. (Česko, 2006)

Kontaktní centra

Poskytuje se v nich sociální poradenství a výměnné programy (tj. výměna jehel a stříkaček), někdy i substituční programy (tj. náhrady drogy jinou drogou s méně závažnými vedlejšími účinky).

Denní sanatoria

Poskytují ve všední dny několikahodinové programy, jejich hlavní součástí jsou skupinové psychoterapie.

Léčebné komunity

Léčba je mnohoměsíční, klient postupuje z jedné fáze do druhé na vlastní žádost a po odsouhlasení postupu ze strany celé komunity, vyšší fáze léčby klientovi přinášejí vyšší míru odpovědnosti za chod zařízení i za sebe.

Domy na půl cesty

Poskytující ubytování a podporu při hledání zaměstnání a nového okruhu blízkých osob.

Ambulantní doléčovací programy

Mají stejný cíl jako domy na půl cesty. (Matoušek a kol., 2007, s. 102)

3 SOCIÁLNÍ POMOC

Krize - neštěstí někoho jiného, vlastní traumatický zážitek (rozvod, úmrtí, nemoc, nezaměstnanost, odchod do důchodu, přepadení, znásilnění, narození postiženého dítěte, vězení, emigrace, nedostatek financí, závislosti, týrání, odebrání dítěte aj.).

Krizová intervence – či komplexněji krizová pomoc – zahrnuje různé formy pomoci, které mají za úkol vrátit jedinci jeho psychickou rovnováhu, narušenou kritickou životní událostí. Jedná se především o pomoc psychologickou, lékařskou, sociální a právní. (Špatenková a kol., 2011, s.13)

Zabezpečení základních životních podmínek je prováděno prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi. Tyto dávky jsou nepojistného charakteru a jejich poskytování se řídí principem subsidiarity. Před přiznáním dávky je osoba (společně posuzované osoby), která se nachází v obtížné sociální situaci, nejdříve povinna vyčerpat všechny možnosti ke zlepšení své situace. (Beck, Grunerová, Pavelková, 2016, s. 2)

Stav sociální nouze – stav, kdy občan není schopen z důvodu zdravotního stavu, věku, dysfunkce rodiny, absence sociálního zázemí uspokojit své základní životní a sociální potřeby, kam patří práva, péče o vlastní osobu, zájmy, potřeby, výživa a péče o domácnost. (Duková, Duka, Kohoutová, 2013, s. 185)

3.1 Sociální politika

Soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo udržení a fungování svého nebo jiného sociálního systému. (Tomeš, 2010, s. 15)

Cílem sociální politiky je reagovat na sociální rizika (negativní důsledky) a eliminovat sociální tvrdosti, které doprovázejí fungování tržních mechanismů, jakou jsou nezaměstnanost a chudoba. (Potůček, 2005, s. 245)

Minimalizace počtu nezaměstnaných je prioritou sociálních politik ve všech evropských zemích. Nezaměstnaností jsou nejvíce ohroženi starší lidé, lidé vstupující na trh práce, lidé s nízkou kvalifikací, příslušníci etnických menšin, lidé se zdravotním postižením a také ženy. Zvláště nesnadno se dají zaměstnávat tzv. dlouhodobě nezaměstnaní lidé, jejichž opětovný vstup na trh práce je ztěžován tím, že postupně ztratili pracovní návyky spolu s motivací k práci. Nezaměstnanost vysoce koreluje s chudobou, mezi chudými lidmi u nás tvoří dlouhodobě nezaměstnaní nejpočetnější skupinu. (Matoušek a kol., 2007, s. 79)

Nezaměstnanost znamená ztrátu pracovního příjmu a žít jen z podpory či sociálních dávek. Znamená vždy pokles životní úrovně a značné potíže pro nezaměstnaného a jeho rodinu. Trvá-li nezaměstnanost dlouho, vede často k chudobě, k redukci sociálních kontaktů a k sociálnímu vyloučení. Znamená i ztrátu sociálního statusu, prestiže, která je spojována s určitými osobními charakteristikami a dispozicemi. Vyvolává v člověku pocity nepotřebnosti, neužitečnosti, i neschopnosti, vede ke ztrátě sebedůvěry. Stres, který s nezaměstnaností plyne, není často bez následků na zdraví jedinců. Vede k narušení denních rodinných zvyklostí, mění pozici a autoritu v rodině, může rozbít partnerské vztahy, omezuje sociální kontakty rodiny, často i výchovnou funkci. (Vojtěch Krebs a kol., 2007, s. 295–296)

3.1.1 Dělení nezaměstnanosti

Podle příčiny lze dělit nezaměstnanost na 4 druhy:

- **Frikční nezaměstnanost:** vzniká poté, co se zaměstnaná osoba dobrovolně vzdá svého pracovního místa, protože si hledá jiné zaměstnání (např. kvůli vyššímu platu, kvůli očekávanému propuštění). Tato nezaměstnanost trvá zpravidla krátce a nepřekračuje 1–2 % zaměstnatelné populace.
- **Sezonní nezaměstnanost:** krátkodobá a způsobují ji výkyvy v nabídce práce spojené s ročními obdobími (služby spojené s turistickým ruchem, zvýšená spotřeba před vánočními svátky apod.) nebo nerovnoměrná produkce v odvětvích, která jsou závislá na počasí (např. stavebnictví, zemědělství, rybolov).
- **Strukturální nezaměstnanost:** vzniká na základě nesouladu mezi nabídkou práce určitého druhu (vyžadující pracovníky určitého pohlaví, věku, kvalifikace, žijící v určitém regionu) a poptávkou po práci. Nabídka není vždy v souladu s probíhajícími změnami ve struktuře poptávky. Důsledkem je pak vysoký počet volných, neobsazených pracovních míst a vysoký počet nezaměstnaných, kteří se však z výše uvedených důvodů nemohou uplatnit na volných místech.
- **Konjunkturální (cyklická) nezaměstnanost:** vyvolána a posléze i potlačována cyklickými změnami v hospodářských aktivitách v makroekonomickém měřítku. V době makroekonomické recese je nezaměstnanost vyšší. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 300–301)

Druhy nezaměstnanosti:

- **Nezaměstnanost dobrovolná:** vzniká, když lidé nechtějí pracovat za určitou mzdu a raději nepracují vůbec. Upřednostňují volný čas, žijí z charit a podpor nebo jim takový životní styl umožňují úspory či jen občasný přívýdělek.
- **Nezaměstnanost nedobrovolná:** vzniká v důsledku vyšší poptávky po práci, než je pracovních míst a část pracovníků tak při běžné mzdové sazbě nenachází práci. I když chtějí pracovat, práci nenajdou, jsou tedy nedobrovolně nezaměstnaní.
- **Nezaměstnanost krátkodobá:** evidence na Úřadu práce méně než 5 měsíců, kdy člověk během této doby si sám, nebo za pomoci úřadu práce najde nové zaměstnání.
- **Nezaměstnanost dlouhodobá:** nezaměstnanost trvající déle než 5 měsíců. V současné době počet dlouhodobě nezaměstnaných neustále narůstá. Jedná se především o osoby bez vzdělání, osoby se základním vzděláním, ženy po mateřské dovolené, osoby v předdůchodovém věku a také osoby zdravotně znevýhodněné. Řešení dlouhodobé nezaměstnanosti těchto osob je velmi obtížné. (Vaňková, 2012, s. 102)

3.1.2 Sociální správa

Ministerstvo České republiky

Ministerstvo řídí a kontroluje výkon státní správy v oblasti pomoci hmotné nouzi, zabezpečuje jednotný postup pro řešení hmotné nouze na území České republiky, zabezpečuje jednotný aplikační program automatizovaného zpracování údajů potřebný pro rozhodování o dávkách, jejich výplatu a jejich kontrolu, včetně jeho aktualizací, a poskytuje tento program bezplatně orgánům pomoci v hmotné nouzi, stanovuje jednotné tiskopisy žádostí o dávky a zveřejnění na internetu, je správcem informačního systému o dávkách a jejich výši, vydá metodický pokyn určující optimální počty zaměstnanců vzhledem k počtu adresátů dávek. (Beck, Grunerová, Pavelková, 2016, s. 187)

Úřad práce České republiky

Úřad práce České republiky (dále jen „Úřad práce ČR“) je správním úřadem s celostátní působností a je organizační složkou státu. Úřad práce ČR byl zřízen dnem 1. 4. 2011, zákonem č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů.

Ministerstvo práce a sociálních věcí řídí Úřad práce ČR a je jeho nadřízeným správním úřadem. Úřad práce ČR tvoří generální ředitelství, krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „krajské pobočky“). Součástí krajských poboček jsou kontaktní pracoviště. (Úřad práce ČR, [online])

Plní úkoly v oblastech:

- zaměstnanosti,
- ochrany zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele,
- státní sociální podpory,
- dávek pro osoby se zdravotním postižením,
- příspěvku na péči,
- pomoci v hmotné nouzi,
- inspekce poskytování sociálně-právní ochrany,
- dávek péstounské péče. (Česko, 2011)

3.2 Systém pomoci v hmotné nouzi

Je formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb, za předpokladu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá. Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení. Nedílnou součástí systému pomoci v hmotné nouzi je sociální práce s klienty. V rámci sociální práce některé úkoly kromě Úřadu práce České republiky vykonávají rovněž obecní úřady, které mají blíže k občanům a mohou tak v rámci sociální práce efektivněji reagovat na jejich problémy. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, [online])

Reakce na chudobu vychází z myšlenky, že každý jednotlivec, případně každý jednotlivec, případně každá rodina potřebuje určité množství materiálních zdrojů a služeb, aby mohl/a důstojně žít. Jiné pojetí, označované jako relativní koncepce chudoby, srovnává postavení jednotlivců a rodin s populárním průměrem. Pokud má určitá část populace příjem výrazně nižší než průměrný – patří např. k 20 % nejméně majetných – je považována za skupinu ohroženou chudobou. Naše legislativa stav hmotné nouze posuzuje podle výši příjmu. Příjmová minima jsou životní a existenční minimum (tj. minimální příjem zajišťující přežití). Do těchto částek se nepočítají náklady na bydlení, pouze náklady nutné k zajištění výživy a ostatních základních potřeb. (Matoušek a kol., 2007, s. 81)

Zabezpečení základních životních podmínek je prováděno prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi. Tyto dávky jsou nepojistného charakteru a jejich poskytování se řídí principem subsidiarity. Před přiznáním dávky je osoba (společně posuzované osoby), která se nachází v obtížné sociální situaci, nejdříve povinna vyčerpat všechny možnosti ke zlepšení své situace. (Beck, Grunerová, Pavelková, 2016, s. 2)

Nutnost žít jen z podpory v nezaměstnanosti, či dokonce jen ze sociální podpory vymezené na základě stanoveného minimálního příjmu, znamená pro nezaměstnaného a jeho rodinu velké snížení životní úrovně. Důsledky nezaměstnanosti nepocitují jen ti, kdo ztratili svá zaměstnání. Ve skutečnosti zasahuje nezaměstnanost daleko větší počet osob než na kolik lze usuzovat z podílu nezaměstnaných v ekonomicky aktivní populaci, a to jak prostřednictvím jejich rodin, tak i v širších příbuzenských vztazích. (Mareš, 1994, s. 63–67)

3.2.1 Životní minimum jednotlivce a společně posuzovaných osob

Životní minimum je považováno za kritérium pro zabezpečení základních životních podmínek, kam patří především zajištění odpovídající výživy, hygieny, oblečení apod. Částka životního minima má osobě zabezpečit pocit soběstačnosti a ekonomické jistoty, aby si mohla zabezpečit svoje živobytí ještě v přijatelném rozsahu. Životní minimum bylo zákonem stanoveno společensky uznaná minimální hranice příjmů občana, pod níž nastává stav hmotné nouze. Vymezuje výši nezbytných finančních prostředků pro jednotlivce k dočasnému zajištění základních životních potřeb na velmi skromné úrovni. Za jednotlivce se považuje fyzická osoba, která není společně posuzována s jinými osobami. (Beck, Grunerová, Pavelková, 2016, s. 237-238)

Částka životního minima jednotlivce činí měsíčně 3 410 Kč.

Pokud je osoba pro účely tohoto zákona posuzována společně s jinými osobami, jsou částky životního minima odstupňovány podle pořadí osob. Pořadí posuzovaných osob se stanoví tak, že se nejdříve posuzují osoby, které nejsou nezaopatřenými dětmi, a poté osoby, které jsou nezaopatřenými dětmi. V rámci každé z těchto skupin posuzovaných osob se pořadí stanoví podle věku od nejstarší po nejmladší osobu. Věkem osoby rozhodným pro stanovení částek životního minima je věk, kterého osoba dosáhne v kalendářním měsíci, za který je životní minimum zjišťováno.

Částka životního minima osoby, která je posuzována jako první v pořadí, činí měsíčně 3 140 Kč.

Částka životního minima osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, činí měsíčně:

Tabulka 1 Částky životního minima SPO

Osoba od 15 let	od 15 do 26	od 6 do 15	do 6 let
2 830 Kč	2 450 Kč	2 140 Kč	1 740 Kč

(Česko, 2006)

3.2.2 Existenční minimum

Existenční minimum je bráno jako kritérium pro zabezpečení základních životních podmínek, avšak jen na úrovni umožňující přežití. To znamená, že částka existenčního minima je nejmenší možná výše příjmu, která má osobě postačit v rámci jednoho měsíce na zabezpečení těch nejzákladnějších životních podmínek. (Beck, Grunerová, Pavelková, 2016, s. 237)

Částka existenčního minima osoby činí měsíčně 2200Kč. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u uživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68let. (Česko, 2006)

Částka existenčního minima je stanovena v jednotné výši a činí přibližně 2/3 životního minima jednotlivce. Pro účely dávek pomoci v hmotné nouzi se existenční minimum využívá při určení částky živobytí a zároveň slouží v některých případech jako sankční opatření (např. vůči osobám, které mají dluh na výživném pro nezletilé dítě aj.). (Beck, Grunerová, Pavelková, 2016, s. 246)

3.3 Dávky pomoci v HN

Dávky, kterými se řeší pomoc v hmotné nouzi:

- příspěvek na živobytí
- doplatek na bydlení
- mimořádná okamžitá pomoc

3.3.1 Příspěvek na živobytí

Základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu. Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přimě-

řených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí. Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení živobytí rodiny se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek existenčního a životního minima. Částka živobytí osoby se zvyšuje, pokud zdravotní stav osoby vyžaduje podle doporučení příslušného odborného lékaře zvýšené náklady na dietní stravování. Částka živobytí u osoby, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek stanovené měsíční splátky, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Částka živobytí u osoby, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a v posledních 6 kalendářních měsících před podáním žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi jí byl skončen základní pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k jí vykonávané práci zvláště hrubým způsobem nebo s ní byl skončen jiný pracovní vztah z obdobného důvodu, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Částka živobytí u osoby, které je poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení. Přiměřené náklady na bydlení jsou odůvodněné náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny.

3.3.2 Dopltek na bydlení

Druhá dávka pomoci v hmotné nouzi řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory. Dávka je poskytována vlastníku užívajícímu byt, nebo jiné osobě, která užívá byt na základě smlouvy, rozhodnutí, nebo jiného právního titulu. Dávku lze také poskytnout vlastníku stavby pro individuální či rodinnou rekreaci, která splňuje zákonem dané stavebně technické standardy kvality bydlení. Zákon o pomoci v hmotné nouzi pamatuje i na specifické situace spojené s bydlením. V případech hodných zvláštního zřetele může orgán pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení poskytnout do části bytu, po splnění hygienických podmínek a udělení souhlasu obce do ubytovacího zařízení a po splnění stavebně technických standardů kvality bydlení do jiného než obytného prostoru. Jako případ hodný zvláštního zřetele se vždy považuje ubytování v pobytových sociálních službách (např. azylový dům, domov pro seniory, chráněné bydlení). Podmínkou nároku na

doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí. Zákon umožňuje poskytnout doplatek na bydlení (s přihlédnutím k celkovým sociálním a majetkovým poměrům), i v případě, že příspěvek na živobytí nebyl přiznán z důvodu, že příjem osoby a společně posuzovaných osob přesáhl částku živobytí osoby a společně posuzovaných osob, ale nepřesáhl 1,3násobek částky živobytí osoby a společně posuzovaných osob. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí.

3.3.3 Mimořádná okamžitá pomoc

Poskytována osobám, které se ocitnou v situacích, které je nutno bezodkladně řešit. Zákon stanoví šest takových situací:

1. Nejsou plněny podmínky pro poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě neposkytnutí pomoci osobě hrozí vážná újma na zdraví. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do výše existenčního minima (v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima).
2. Postižení vážnou mimořádnou událostí (živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie, požár apod.) Dávku lze poskytnout až do výše 15násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do výše 51 150 Kč.
3. Nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje spojeného např. se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů nebo v případě ztráty peněžních prostředků. Dávku lze poskytnout až do výše tohoto jednorázového výdaje.
4. Nedostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé potřeby. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do částky 34 100 Kč.
5. Nedostatek prostředků k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do částky 34 100 Kč.

6. Ohrožení sociálním vyloučením. Jde např. o situace osob vracejících se z vězení, z dětského domova a z pěstounské péče po dosažení zletilosti nebo po ukončení léčby chorobných závislostí. Dávku lze poskytnout až do výše 1000 Kč. V průběhu roku může být poskytnuta opakovaně, součet však nesmí překročit 4násobek částky životního minima jednotlivce, tj. maximálně částku 13 640 Kč. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, [online])

3.4 Dávky PnP a DOZP

Dávky jsou určeny pro osoby nemocné a zdravotně postižené. V souvislosti s těmito dávkami, není pro jejich přiznání rozhodující příjem osoby. Tyto dávky jsou pro příspěvek na péči upraveny zákonem č.108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, vyhláškou č.505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Poskytování dávek osobám se zdravotním postižením upravuje zákon č.329/2011 Sb., ve znění pozdějších předpisů, ke zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení a umožnění jejich sociálního začleňování.

Jedná se o tyto dávky:

- příspěvek na mobilitu
- příspěvek na zvláštní pomůcku
- příspěvek na péči

3.4.1 Příspěvek na mobilitu

Příspěvek na mobilitu je opakující peněžitá dávka napomáhající osobám se zdravotním postižením není schopna zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace. Schopnost zvládat tyto potřeby se posuzuje podle zákona o sociálních službách, a to stejným způsobem jako u příspěvku na péči. Neschopnost zvládat základní životní potřeby musí vycházet ze zdravotních postižení, které má charakter dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Tato dávka nahradila od 1. ledna 2012 dávky, které byly poskytovány v oblasti mobility osobám se zdravotním postižením prostřednictvím příspěvku na individuální dopravu a na provoz motorového vozidla. (Beck, 2012, s. 159–166)

3.4.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku

Příspěvek na zvláštní pomůcku je jednorázovou nárokovou dávkou. Obsahuje pomoc, která byla do ledna 2012 poskytována prostřednictvím více dávek sociální péče. Tento příspěvek se orientuje na osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, těžkým sluchovým nebo zrakovým postižením. V případech, kde je pomůckou motorové vozidlo, vztahuje se příspěvek na osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí i na osoby s těžkou nebo hlubokou mentální retardací.

Podmínky nároku příspěvku na zvláštní pomůcku jsou obsaženy v § 9 zákona č.329/2011 Sb., ve znění pozdějších předpisů. (Beck, 2012, s. 170)

3.4.3 Příspěvek na péči

Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle zákona o sociálních službách při zvládnutí základních životních potřeb. Z poskytnutého příspěvku na péči pak tyto osoby hradí pomoc, kterou jim může dle jejich rozhodnutí poskytovat buď osoba blízká, asistent sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních služeb, dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu.

Nárok na příspěvek má osoba starší 1 roku, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle § 8 zákona o sociálních službách. Stupeň závislosti se hodnotí podle počtu základních životních potřeb, které osoba není schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat, a potřeby každodenní mimořádné péče jiné fyzické osoby u osob do 18 let věku a potřeby každodenní pomoci, dohledu nebo péče jiné fyzické osoby u osob starších 18 let věku.

Při posuzování stupně závislosti osoby se hodnotí schopnost zvládat tyto základní životní potřeby: mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost (péče o domácnost se nehodnotí u osob do 18 let). Pro uznání závislosti v příslušné základní životní potřebě musí existovat příčinná souvislost mezi poruchou funkčních schopností z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu a pozbytím schopnosti zvládat základní životní potřebu v přijatelném standardu. Schopnost osoby zvládat základní životní

potřeby se hodnotí v přirozeném sociálním prostředí a s ohledem na věk posuzované osoby.

Výše příspěvku na péči pro osoby **do 18 let** věku činí za kalendářní měsíc:

Tabulka 2 Výše příspěvku na péči pro osoby do 18 let

Stupeň I	Stupeň II	Stupeň III	Stupeň IV
3 300 Kč	6 600 Kč	9 900 Kč	13 200 Kč

Výše příspěvku na péči pro osoby **starší 18 let** činí za kalendářní měsíc:

Tabulka 3 Výše příspěvku na péči pro osoby nad 18 let

Stupeň I	Stupeň II	Stupeň III	Stupeň IV
880 Kč	4 400 Kč	8 800 Kč	13 200 Kč

(Ministerstvo práce a sociálních věcí, [online])

3.5 SSP

System státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona se poskytují následující dávky, které finančně pomáhají osobám v tíživé životní situaci:

- přídavek na dítě
- rodičovský příspěvek
- příspěvek na bydlení
- porodné
- pohřebné

3.5.1 Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem do 2,4násobku životního minima. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte.

Tabulka 4 Příspěvek na dítě

Věk nezaopatřeného dítěte	Přídavek na dítě
do 6 let	500 Kč
6-15 let	610 Kč
15-26 let	700 Kč

3.5.2 Příspěvek na bydlení

Dávka, kterou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, [online])

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

V teoretické části jsem zabýval především sociální prací a sociální pomocí lidem, které potřebují pomoc druhé osoby a nezvládají naplňovat své základní životní potřeby. Hlavními důvody, které jsem uvedl, byly nezaměstnanost a zdravotní postižení.

4.1 Pojetí výzkumu

Vzhledem k problematice a zjištění příčin bylo zvoleno kvalitativního pojetí výzkumu, který obsahuje méně respondentů.

„Výhodou kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu případů.“ (Hendl, 2005, s. 53)

4.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaké jsou příčiny vzniku tíživé životní situace a jak nepříjemnou situaci respondenti řeší. Dalším cílem bylo zjistit, v jaké formě pomáhá stát lidem, kteří jsou bez příjmů a ocitli se ve stavu hmotné nouze, proč jsou nezaměstnaní a jestli si snaží zvýšit svůj příjem vlastním přičiněním, což se mimo jiné rozumí nalézt si zaměstnání.

4.3 Metoda výzkumu

Pro zjištění výše uvedeného cíle jsme použili metodu případových studií. Bylo vycházeno ze spisové dokumentace Úřadu práce ČR, ve kterém jsou obsaženy základní informace o respondentech a doplňující informace získány formou narativního rozhovoru.

Spis je založen při zaevidování klienta na Úřad práce, každý pracovník získává přehled o evidencích klienta jako uchazeče o zaměstnání na Úřadu práce, o dávkách, které byly vyplaceny a také o sociální práci, která byla s klientem vedena i mimo pracoviště Úřadu práce. Spisy jsou chráněny zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých údajů. Z důvodu ochrany osobních údajů byly pozměněny veškeré osobní údaje respondentů, aby nemohlo dojít k jejich identifikaci.

Interview je metoda shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Někdy se v podobném významu používá také obsahové širšího českého termínu „rozhovor“.

Velkou výhodou interview oproti jiným výzkumným metodám je navázání osobního kontaktu, který umožňuje hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů. (Chráska, 2016, s. 176)

Narativní rozhovor - specifikem je zaměření na vyprávění informanta o určitém tématu v kontextu nějaké životní události, vyprávění o vlastním životě nebo o jeho vybraných obdobích. Vychází se zde z předpokladu, že význam jednotlivých událostí je možné adekvátně uchopit jen v kontextu širší biografie dané osoby. (Sedláková, 2014, s. 212)

Pro potřeby sociální práce můžeme definovat kazuistiku jako vědeckou, převážně preventivní kvalitativní metodu spočívající v dlouhodobém a podrobném zkoumání pracovního postupu, pravidelného popisu a rozboru konkrétního sociálního případu (jednotlivce, skupiny, komunity), při kterém se shromažďují, třídí a analyzují informace ze všech dostupných materiálů doplněné hlavně psychogenetickým kazuistickým rozhovorem s vyvozením diagnostických, terapeutických, pracovních hypotéz a závěr za účelem rozpoznání příčin problémů a účinné podpory řešení sociálních případů (Hučík, Hučíková, 2009, s. 51)

Osobní případová studie – podrobný výzkum určitého aspektu u jedné osoby. Pozornost se věnuje např. minulosti, kontextovým faktorům a postojům, které předcházely určité události (užívání drog a rozvod). Zkoumají se možné příčiny, determinanty, faktory, procesy a zkušenosti, jež k ní měly vztah. Může jít taky o zachycení celého života. Pak mluvíme o historiích života. Avšak i takové historie kladou důraz na určitý aspekt života jedince. (Hendl, 2005, s. 104)

4.4 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumný soubor byl záměrný, protože bylo nutné, aby informanti splňovali kritéria, která jsem si pro svůj výzkumný soubor stanovil. Hlavním požadavkem bylo, aby klienti byli nezaměstnaní, byli ve stavu hmotné nouze a tím pádem pobírali dávky pomoci v hmotné nouzi. Výzkumný soubor tvořili informanti ve věku od 22 do 53 let. Všichni informanti byli a někteří i nadále jsou klienti z mého zaměstnání, což mělo výhody, protože jsme se osobně znali a věděl jsem, že budou souhlasit s pomocí při vypracování praktické části bakalářské práce. Zároveň se domnívám, že pro obě strany bylo příjemnější vést rozhovory s někým, koho znám a komu důvěřuji. Samozřejmostí bylo dále získání jejich souhlasu ke zpracování výzkumu z obsahu spisové dokumentace a byli upozorněni, že budou pozměněné osobní údaje, aby nedošlo k jejich identifikaci. Rozhovor jsem u dvou klientů rozdělil

na dvě sezení, protože nebyli schopni nadále hovořit, důvodem byly špatné vzpomínky z minulosti.

Záměrný výběr přes instituce je metodou, kdy užíváme určitého typu služeb nebo činnosti nějaké instituce, určené pro cílovou skupinu, která nás výzkumně zajímá. Záměrný výběr přes instituce je z hlediska času a nákladů pro výzkumníka efektivní. Pokud základním souborem našeho výzkumu jsou právě klienti určité instituce, tj. že výběrovým kritériem je právě skutečnost, zde využívají pomoci určité instituce. Pak je záměrný výběr prostřednictvím instituce nejlepší volbou pro výběr výzkumného souboru. (Miovský, 2006, s. 138)

Tabulka 5 Počet nezaměstnaných osob v ČR k 30. 6. 2017

Věk	Do 19	20-29	30-39	40-49	50-59	60 a výš	celkem
Počet uchazečů	8663	54224	61923	66054	79612	26965	297439

(Ministerstvo práce a sociálních věcí, [online])

5 KAZUISTIKA

5.1 Kazuistika č. 1

Jméno:	Kamila
Věk:	53let
Rodiče:	nežijí
Manžel:	nežije
Dcera:	Karolína, bydlí a je zaměstnána na Krétě
Sourozenci:	sestra Alena, Irena, bratr Aleš a Jirka

Osobní anamnéza

Omezená pracovní schopnost, špatný zdravotní stav, příjemce dávek hmotné nouze, nezaměstnaná, drogy neužívá, bez závislosti na alkoholu, trestně nestíhaná, dluh na sociálním a zdravotním pojištění, hrozí jí exekuce. Bydlí na ubytovně v Brně, podána žádost o obecní byt, komerční nájem hledá.

Rodinná anamnéza

Vdova (vdaná jedenkrát), vyrůstala v neúplné rodině bez otce. Matce se narodila ve 40letech, nejmladší z dětí. Kamila má čtyři sourozence a jednu dceru, která žije trvale na ostrově Kréta. Se svými čtyřmi sourozenci, matkou a babičkou bydleli v bytě 1+1, později dostali obecní byt 3+1.

Školní anamnéza

Vzdělání základní, střední školu nedodělala kvůli operaci, kterou prodělala v 17letech. Absolvovala rekvalifikační kurz ochrana osob a majetku, rekvalifikační kurz rekondiční a sportovní masáže, držitelem řidičského oprávnění sk. B. Kamila hovoří anglicky na střední úrovni, znalost práce na PC velmi dobrá.

Destruktivní zkušenosti klienta

Vyrůstala v početné rodině bez otce, kde role otce byla nahrazována matkou a babičkou. V 11letech Kamila spadla z druhého patra domu a zlomila si klíční kost. Klientka byla operována s otevřenou zlomeninou klíční kosti a lékaři diagnostikovali skoliózu páteře. V 17letech kvůli zhoršenému stavu onemocnění páteře musela na operaci.

Podvědomě byla role otce nahrazena až manželem, který byl o 33let starší než klientka. U manžela byla diagnostikována rakovina a Kamila se o svého manžela starala až do jeho smrti. Po smrti manžela začala mít problémy nalézt si zaměstnání, dluhy a možnost finančně podporovat dceru.

Nezaměstnaná od června 2013, od října 2013 pobírá dávky hmotné nouze dle zákona č.111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Zdravotní stav se jí velmi zhoršil a byla opakovaně podána žádost o invalidní důchod. Invalidní důchod byl nepřiznán, i přes necitlivost v levé noze a omezeného pohybu v zádech. Klientce hrozí úplná necitlivost dolních končetin a tím pádem upoutání na invalidní vozík.

Závěr

Kamila se několik let snažila řešit svou životní situaci, aktivně si hledala zaměstnání a absolvovala dvakrát rekvalifikační kurz. Práci hledá, ale kvůli svému zdravotnímu stavu nemůže nalézt vhodné zaměstnání. Když ji pozvali na přijímací pohovor na místo, o které usilovala, vždy byla odmítnuta v prvním kole výběrového řízení. Nezáměr o její práci ze strany zaměstnavatelů byl dle jejích slov a mých poznatků způsoben jejím věkem, zdravotním stavem, dosaženým vzděláním a sociální situací. Většina zaměstnavatelů hledá zdravé, mladší pracovníky a starší člověk již pro zaměstnavatele není perspektivní. Rodina jí finančně nepomáhá, protože sami nemají nadbytek financí. Kamila si opětovně bude žádat o invalidní důchod, přehodnocení jejího zdravotního stavu. V případě přiznání invalidního důchodu ji nevznikne nárok na výplatu, z důvodu vysokého dluhu na sociálním pojištění a neodpracované doby pro vznik výplaty důchodového pojištění. Nadále bude pobírat dávky hmotné nouze do doby, než si najde zaměstnání a nevyřeší svou tíživou sociální situaci vlastními silami.

5.2 Kazuistika č. 2

Jméno:	Tomáš
Věk:	34
Matka:	zaměstnána – ÚMČ
Otec:	zaměstnán – IT pracovník

Osobní anamnéza

Tomáš nemá omezenou pracovní schopnost, nezaměstnaný, drogy neužívá, závislost na alkoholu, trestně stíhaný. Velmi agresivní, hlasitý, výbušné povahy, vulgární.

Rodinná anamnéza

Svobodný, bezdětný, sourozence nemá. Vyrůstal s matkou a otcem v rodinném domě. Rodiče jsou zaměstnaní s dobrým platovým ohodnocením. Svého syna nechali u sebe bydlet a finančně ho podporovali do 29let, kdy začaly velké problémy kvůli závislosti na alkoholu a jeho agresivitě.

Školní anamnéza

Ve svých 22 letech úspěšně absolvoval bakalářské studium na Vysokém učení technickém v Brně, obor Informační technologie.

Destruktivní zkušenosti klienta

Po studiu byl zaměstnán ve firmě, kde pracoval jako počítačový technik. Po dvou letech dostal výpověď od zaměstnavatele, z důvodu pozdních příchodů. V roce 2007 se poprvé registroval na Úřad práce jako uchazeč o zaměstnání. Vznikl mu nárok na podporu v nezaměstnanosti, kterou si stanovil na dobu 5 měsíců. V polovině roku 2008 si našel práci v počítačové firmě, která se zabývala opravou počítačů, notebooků a následným prodejem. V únoru roku 2012 dostal výpověď ze zaměstnání, z důvodu požívání alkoholu v pracovní době. U Tomáše se projevovaly první příznaky s problémy se závislostí na alkoholu. Klient byl zařazen opětovně do evidence uchazečů o zaměstnání Úřadu práce a zažádal o podporu v nezaměstnanosti, která mu byla přiznána. Rodiče svému synovi nabídli pomoc ve formě zaměstnání ve firmě, kde otec klienta pracoval. Klient nabídku přijal, ale na pohovor se nedostavil. Rodiče chtěli změnit sociální situaci svého syna, ale bez úspěchu. Klient nadále užíval alkohol a rodiče ho vystěhovali z rodinného domu, z důvodu agresivity a užívání alkoholu. Klient se přestěhoval na ubytovnu v Brně. Dávky pomoci v hmotné nouzi mu byly přiznány od ledna 2013. Z ubytovny byl vyhozen kvůli neustálému porušování řádu ubytovny – užíval alkohol, byl agresivní, rozbíjel zařízení v ubytovně. Střídal ubytovny, často osobou bez přístřeší kvůli své závislosti na alkoholu. V Psychiatrické nemocnici byl léčen ze závislosti na alkoholu opakovaně třikrát, ale vždy po propuštění nadále užíval alkohol. U klienta se projevovala agrese i na pracovišti Úřadu práce, kde si vyřizoval dávky hmotné nouze. Pokřikoval na ostatní klienty, které s ním

čekali na chodbě, než byli pozváni na schůzku, urážel a sprostě nadával pracovníkům Úřadu práce. Opakovaně byla volána ochranka a následně Policie ČR, protože klient nechtěl opustit budovu, byl velmi agresivní i na ochranku, se kterou se chtěl i rvát. Byl odveden PČR z budovy. Nepokoje na Úřadu práce vyvolával skoro každý měsíc. V únoru 2017 nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody, z důvodu napadení cizí osoby.

Závěr

Tomáš nejeví zájem o řešení své životní situace a nemá snahu ji nijak zlepšit. Sice absolvoval opakovaně léčení ze závislosti na alkoholu, ale jakmile opustí léčebný ústav, začne znovu pít. Jakmile se venku oteplilo, klient vždy začal více pít a chodil víc krát do měsíce na Úřad práce opilý a agresivní. Neměl snahu si nalézt zaměstnání i přes vysokoškolské vzdělání a dobrý psychický, fyzický i zdravotní stav, který by zajistil zvýšení jeho příjmů a zlepšení jeho finanční tísně. Není schopen využívat jakýchkoli zařízení s režimem (léčebny, ubytovny), protože nedodržuje řád a pravidla daného zařízení. Jeho agresivita, která souvisí s požíváním alkoholu, dospěla až k trestu odnětí svobody. On, ale na své situaci nehodlá nic měnit.

5.3 Kazuistika č. 3

Jméno: Adam
Věk: 44let
Rodiče: již nežijí

Osobní anamnéza

Adam nemá omezenou pracovní schopnost, příjemce dávek hmotné nouze, nezaměstnaný, drogy neužívá, bez závislosti na alkoholu, trestně nestíhaný. Dříve bydlel na ubytovně v Brně, aktuálně hospitalizován v Psychiatrické nemocnici. Velmi sebevědomí, ambiciózní, ale s velmi zkreslenými představami o realitě.

Rodinná anamnéza

Vyrůstal s rodiči v obecním bytě 2+1. Oba byli zaměstnaní a nepobírali žádné sociální dávky. Dětství měl normální, hodně kamarádů a značně se fixoval na rodiče. Rodiče zemřeli v roce 2011.

Školní anamnéza

Vystudoval Střední ekonomickou školu v Brně zakončenou maturitní zkouškou. Po vystudování střední školy se snažil nalézt zaměstnání. Sehnal si práci v oboru sportovních potřeb, kde byl zaměstnán prvně jako prodejce zboží, nadále jako manažer prodejny.

Destruktivní zkušenosti klienta

Smrt rodičů bral velmi špatně a přestal chodit do práce. Byl nucen se odstěhovat z obecního bytu, ve kterém bydlel po rodičích, protože byla vypovězena smlouva ze strany úřadu městské části, z důvodu nezaplacení několika měsíčních nájmu. Kvůli absenci ztratil zaměstnání a zaregistroval se do evidence Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, vznikl mu nárok na podporu v nezaměstnanosti. Po ukončení podpory v nezaměstnanosti se dostavil na Odbor sociální prevence MMB za sociálními kurátory, kde žádal o sociální poradenství. Klient bydlel na ubytovně v Brně a zůstal zcela bez finančních prostředků a hrozilo mu sociální vyloučení. Dávky pomoci v hmotné nouzi mu byly přiznány od října 2012. Adam neprojevoval snahu si zvýšit příjem vlastním přičiněním. Nechtěl být zaměstnán, ale chtěl podnikat. Měl své nápady, které chtěl zrealizovat. Byl velkým fanouškem fotbalu a tím pádem dostal nápad, jak přenést do reality svůj dětský sen. Vytvořil projekt po názvem W.I.S.A. Adam psal o dotace různým politikům, prezidentům a jiným pověřeným osobám. Viděl se už jako velký ředitel společnosti a začal nabízet pracovníkům na úřadě práce zaměstnání ve svém smyšleném projektu. Mladším ženám nabízel zaměstnání ve formě hostesek, modelek na focení aj. Obtěžoval zaměstnankyni úřadu práce slovně, písemně, na sociálních sítích pod několika účty, které si založil. Požadoval po ní, aby se rozvedla a vzala si za manžela jeho, pracovala pro něj. Zaměstnankyně Úřadu práce odmítala a byla nucena nahlásit vzniklou situaci nadřízeným, protože se bála o své soukromí a zdraví. Klient své „lásce“ (zaměstnankyni Úřadu práce) dále nabízel nepříjemné pracovní i osobní nabídky i přes řešení situace vedení úřadu práce s klientem. Zaměstnankyně si raději našla jiné zaměstnání, aby měla klid od duševně nemocného klienta. Klient se zhroutil po neúspěchu se svým projektem a neopětovanou láskou, kterou cítil k zaměstnankyni úřadu práce. Od března 2016 nastoupil Adam do Psychiatrické nemocnice v Brně, kvůli svému duševnímu onemocnění.

Závěr

Adam byl velmi fixován na rodiče a po jejich smrti začali u něj problémy, které vyústily k nezaměstnanosti a pobírání sociálních dávek. Byl velmi neklidný, měl zkraslené předsta-

vy o realitě, obrovské cíle, finanční nároky i přes to, že stále bydlel na jedné z nejhorších ubytoven z hlediska hygienických standardů v Brně. Nikdo nevěděl co od Adama čekat, jak bude reagovat na určitou situaci. Byl velmi introvertní a zaměřoval se jen na svůj vymyšlený projekt, který neměl vůbec žádnou logickou hodnotu. Měl představy o tom, že změni svou životní situaci prodejem projektu a získá miliardy Kč, ale nakonec se vše obrátilo a klient je léčen v Psychiatrické nemocnici v Brně kvůli svému duševnímu onemocnění.

5.4 Kazuistika č. 4

Jméno:	Martin
Věk:	22let
Stav:	svobodný
Vzdělání:	autoelektrikář – výuční list
Řidičské oprávnění:	skupiny B (osobní automobil do 3500kg)
Rodiče:	matka, léčená ze závislosti na návykových látkách, otec neznámý

Osobní anamnéza

Martin nemá omezenou pracovní schopnost, zdravý, aktuálně zaměstnaný, dříve příjemce dávek hmotné nouze. Drogy neužívá, bez závislosti na alkoholu, trestně nestíhaný. Bydlí v nájemném bytě 1+1.

Rodinná anamnéza

Martin je svobodný a nemá žádné sourozence. Otce nikdy nepoznal, vyrůstal s matkou, která byla závislá na návykových látkách. Matka se o svého syna nedokázala postarat, zanedbával povinnou školní docházku, neměl koupené učebnice, chodil špinavý. Martin byl velmi pohublý, protože matka doma nevařila a nedělala mu svačiny sebou do školy. Najedl se vždy ze školních obědů a ze svačin, které dostal od spolužáků. Někdy přišel potlučený, protože ho matka někdy uhodila, když požila návykovou látku. Škola, do které Martin chodil, o celé situaci věděla a kontaktovala příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí) odebral Martina z péče matky v 8 letech dítěte a umístili ho do dětského domova.

Školní anamnéza

Vystudoval střední odbornou školu autoelektrikář a získal výuční list. Držitel řidičského oprávnění sk. B.

Destruktivní zkušenosti klienta

Po odchodu z dětského domova kontaktoval svou matku, ale ta odmítla poskytnout svému synovi ubytování. Byl bezradný, proto navštívil sociální kurátory, kteří mu poskytli základní sociální poradenství, seznámili ho s možností ubytování v azylovém domě a odkázali ho na jiné instituce. Martin je vyučený autoelektrikář, ale práci si nenašel. Dostavil se na Úřad práce a zaevidoval se jako uchazeč o zaměstnání, protože nebyl schopen si nalézt práci sám. Absolvoval rekvalifikační kurz na řízení motorových vozidel skupiny B (automobil do 3500kg). V lednu 2014 si vyřídil dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, protože už bydlel v azylovém domě. Aktivně nadále spolupracoval se sociálními kurátory a snažil se nalézt přiměřené bydlení. V únoru 2015 si našel si nájemní byt 1+1 v Brně, kde si zřídil trvalé bydliště a zažádal o dávku SSP – příspěvek na bydlení. Dostával doporučenky od Úřadu práce na volná místa, dostavoval se na výběrová řízení, ale zaměstnání se mu podařilo nalézt až v červenci roku 2016. Začal pracovat na dohodu o provedení práce v autodopravě. V listopadu 2016 začal pracovat ve stejné firmě na hlavní pracovní poměr jako řidič. Byl na vlastní žádost vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání a požádal o odejmutí dávek hmotné nouze.

Závěr

Klient byl velmi snaživý, spolehlivý, klidný, ukázněný i přes jeho nelehkou životní zkušenost, kterou prožil v dětství a v době dospívání. Snažil se využít všech možností ke zlepšení finanční tísně. Aktivně spolupracoval se sociálními kurátory a se zaměstnanci Úřadu práce ČR. Jeho snaha si najít zaměstnání byla úspěšná a tím si zvýšil příjmy vlastním přičiněním a dokázal zlepšit svou životní krizi, která měla dlouhé trvání. Dokud však nebude mít vyšší příjem nebo si nenajde levnější byt, bude i nadále pobírat dávku státní sociální podpory – příspěvek na bydlení, neboť není schopen z příjmů hradit nájemné, po uhrazení základních životních potřeb.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Cíle bakalářské práce byly založeny na základě analýzy spisové dokumentace Úřadu práce ČR Brno-město, oddělení hmotné nouze II a pro získání více informací a naplnění cílů s některými respondenty uděláno interview. Cílem bylo zjistit, jak se respondenti ocitli ve stavu tíživé životní situace, jak tuhle situaci řešili a jaká byla podpora v rámci sociální práce a pomocí sociálních dávek jejich situaci zlepšit.

V kazuistice č. 1 bylo zjištěno, že klientka i přes svou velkou snahu nalézt zaměstnaní a tím si zlepšit svou situaci není pro zaměstnavatele perspektivní. Důvodem nepřijetí může být její špatný zdravotní stav, vyšší věk a nízké dosažené vzdělání.

V kazuistice č. 2 bylo zjištěno, že Tomáš nejeví zájem o řešení své životní situace a nemá snahu ji zlepšit. Z hlediska zaměstnanosti si může bez obtíží nalézt zaměstnání, protože vystudoval vysokou školu a získal znalosti odpovídající bakalářskému studiu. Největším problémem je u něj závislost na alkoholu, agresivita, špatné zvyklosti, nedodržování pravidel a tak žije život „bezdomovce bez cílů a hodnot“.

V kazuistice č. 3 bylo zjištěno, že Adam po smrti svých rodičů, na které byl značně fixován, začal mít problémy a dostal se do stavu hmotné nouze. Nehledal si zaměstnání, protože měl pocit, že by to bylo pod jeho úroveň i přes to, že pobíral dávky hmotné nouze a byl ubytovaný na ubytovně. Měl představy o tom, že změní svou životní situaci prodejem vymyšleného projektu a získá miliardy Kč. Nakonec je respondent hospitalizován v Psychiatrické nemocnici v Brně kvůli svému duševnímu onemocnění.

V kazuistice č. 4 bylo zjištěno, že Martin, který neměl vůbec jednoduchý život, protože se o něj matka nestarala a byl od svých mladých let umístěn v dětském domově, tak i přesto si dokázal najít zaměstnání a snaží se být lepším člověkem než jeho biologická matka.

Z tabulky, která byla zpracována za pomoci statistik MPSV bylo zjištěno, že lidé nad 40let vykazují větší nezaměstnanost než lidé mladšího věku.

6.1 Diskuse a doporučení pro praxi

Výsledky výzkumného šetření potvrdily, že lidé v tíživých situacích nevyužívají všech služeb, které by mohly zlepšit jejich situaci. Většina osob nejeví zájem si nalézt zaměstnání a tím si zvýšit příjem vlastním přičiněním. Výběr respondentů byl záměrný, byla potřeba, aby splňovali kritéria, která jsme si pro svůj výzkumný soubor stanovili. Hlavním po-

žadavkem bylo, aby klienti byli nezaměstnaní, byli ve stavu hmotné nouze a tím pádem pobírali dávky pomoci v hmotné nouzi.

V teoretické části je kladen důraz na osvětlení problému a vstřípení se do daných situací, které dále byly zohledněny ve formě případových studií v praktické části práce. Hlavním problémem byla sociální práce s lidmi, kteří potřebují pomoc druhé osoby a nezvládají svou situaci řešit samostatně bez pomoci druhých. Obvykle se dostávají do situace kvůli ztrátě zaměstnání, zdravotnímu omezení. Pomoc přichází ze strany sociálních pracovníků, snaží se všemi prostředky pomoci lidem, které to potřebují. Finanční pomoc řešena systémem dávek hmotné nouze a státní sociální podpory, které spadají pod Úřad práce. Zákon o pomoci v hmotné nouzi je v platnosti od roku 2006.

Sociální práce je velmi obsáhlý obor, který se stále vyvíjí. Hlavním cílem je pomoc lidem a řešení jejich problémů, kteří se dostali do situace, kterou nejsou schopni řešit vlastními silami a potřebují pomoc druhé osoby.

Velkou rezervou je zaměstnání osob, které nejsou pro zaměstnavatele perspektivní, protože jsou osobami bez praxe, vyššího věku nebo osobami se zdravotním omezením. Měly by být vytvořeny pracovní pozice, které by byly přístupné právě pro méně perspektivní uchazeče o zaměstnání.

Pokud se nechceme dostat do stavu hmotné nouze, měli bychom si zvýšit své vzdělání, nalézt si vhodné zaměstnání a našetřit si nějaké peníze, protože takhle situace může poskytnout nás všechny. Když taková situace nastane, tak bychom měli využít všech možností sociální práce, které se nám nabízí a ne jenom pobírat dávky hmotné nouze a čekat než nám nějaké zaměstnání „spadne do klína“. Sami bychom se měli snažit nalézt zaměstnání a tím pádem vyřešit svou situaci zvýšením příjmů.

V sociální práci by se více instituce měly zaměřit na pomoc lidem, kteří to potřebují. Mnoho lidí zneužívá systému pomoci lidem v tíživé situaci. Například si zvyšují příjem vlastním přičiněním prací na černo. Měly by se zpřísnit podmínky pro pobírání dávek hmotné nouze, například pokud klient během jednoho roku a půl nenajde zaměstnání, tak se mu sociální dávky odejmou. Výjimka by byla jen v případě, pokud by klient prokázal, že má zdravotní omezení, se kterým není schopný vykonávat zaměstnání, čím se rozumí pracovní neschopnost nebo invalidita.

ZÁVĚR

Zpracovaná bakalářská práce se zabývá problematikou sociální práce, která se snaží předejít tíživé životní situaci, ve které hrozí sociální vyloučení. Přičemž hlavním aspektem sociálního vyloučení bývá nezaměstnanost nebo zdravotní postižení osoby. Samostatná práce je rozdělena do dvou částí. V první teoretické části se zabýváme teoretickými východisky, jako přehledu literatury a vztahu tématu k sociální pedagogice. Věnujeme se vysvětlením pojmů sociální práce, sociální pedagog, životní situace a krizová životní situace. Dále popisujeme definici a cíle sociální práce, na kterou je navázáno sociální vyloučení a sociální služby. Konec teoretické části je zaměřen na sociální pomoc, kde se zabýváme vysvětlením sociálních dávek, které pomáhají lidem v tíživé situaci, kteří nejsou schopni řešit situaci vlastními silami, prostředky a potřebují pomoc druhé osoby, v tomhle případě finanční pomoc od státu.

Důvodem zvoleného tématu je několikaletá zkušenost na pozici pracovníka dávek hmotné nouze na Úřadě práce ČR. Cílem vytvoření bakalářské práce bylo zjistit, jaké jsou důvody lidí se vyskytnout v tíživé životní situaci, při které potřebují pomoc druhých osob nebo státu formou sociálních dávek. Dále jestli se aktivně snaží nalézt zaměstnání a tím zlepšit svou situaci vlastními silami nebo jim takhle situace vyhovuje. Sociální pedagogika a sociální práce je velmi složitou a obsáhlou disciplínou, která je velmi potřebná pro společnost.

V druhé praktické části práce zjišťujeme životní příběhy 4 respondentů pomocí metody kazuistických případů, které čerpám ze spisové dokumentace Úřadu práce ČR a doplňující informace získávám formou interview. Snažím se v této části práce přiblížit tíživé životní situace respondentů, sociální práci, výši a podmínky užívání sociálních dávek, které respondenti pobíraly.

Bylo zjištěno, že se člověk obvykle dostane do tíživé životní situace, kterou nezavinil úmyslně, ale v některých případech lidé nechtějí pracovat a zneužívají sociální podpory ve formě sociálních dávek. V kazuistikách je patrné, že respondenti se dostali do stavu hmotné nouze, protože prožili velmi obtížné životní situace. Někteří se snaží situaci změnit a aktivně si hledají zaměstnání a na druhé straně ti, kterým takhle situace vyhovuje. Neperspektivní osobou pro budoucí povolání je osoba starší 50let a zdravotně postižená. Měly by být dostupná volná pracovní místa i pro osoby, které mají zdravotní postižení nebo jsou staršího věku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**PUBLIKACE**

- [1] BAKOŠOVÁ, Z., *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Stimul, 2005, ISBN 80-89236-00-6
- [2] BAŠTECKÁ, B., *Psychosociální krizová spolupráce*, Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4195-6
- [3] BECK, P., *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením*, Ostrava: ANAG, 2012, ISBN 978-80-7263-744-7
- [4] BECK, Petr, Ivana GRUNEROVÁ a Miroslava PAVELKOVÁ, *Zákon o pomoci v hmotné nouzi; Zákon o životním a existenčním minimu: praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7478-977-9
- [5] DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ, *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*, Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-3880-2
- [6] GULOVÁ, L., *Sociální práce: pro pedagogické obory*, Praha: Grada, 2011, ISBN 978-80-247-3379-1
- [7] HENDL, J., *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-040-2
- [8] HUČÍK, J., HUČÍKOVÁ, A., *Kazustika v sociálnej práci*, Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2010, ISBN 978-80-89271-66-5
- [9] CHLOUPKOVÁ, S., *Jednání se zájemcem o službu sociální péče od A do Z*, Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4678-4
- [10] CHRÁSKA, M., *Metody pedagogické výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*, Praha: Grada, 2016, ISBN 978-80-247-5326-3
- [11] KLAPILOVÁ, S., *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, ISBN 80-7076-669-8
- [12] KRAUS, B., *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3
- [13] MAHROVÁ, Gabriela a Martina VENGLÁŘOVÁ, *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*, Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-2138-5

- [14] MALÍK HOLASOVÁ, V., *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*, Praha: Grada, 2014, ISBN 978-80-247-4315-8
- [15] MALÍKOVÁ, E., *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*, Praha: Grada, 2011, ISBN 978-80-247-3148-3
- [16] MATOUŠEK, O., *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-548-2
- [17] MATOUŠEK, O., *Základy sociální práce*, Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-473-7
- [18] MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, Praha: Portál, 2016, ISBN 978-80-262-115402-9
- [19] MATOUŠEK, Oldřich a kol., *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*, Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-310-9
- [20] MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed., *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-818-0
- [21] MIOVSKÝ, M., *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, Praha: Grada, 2006, ISBN 80-247-1362-4
- [22] MLÝNKOVÁ, J., *Pečovatelství 2. díl: Učebnice pro obor sociální péče – pečovatelská činnost*, Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-3185-8
- [23] MLÝNKOVÁ, J., *Péče o staré občany: Učebnice pro obor sociální činnost*, Praha: Grada, 2011, ISBN 978-80-247-3872-7
- [24] NAVRÁTIL, P., *Teorie a metody sociální práce*, Brno: Marek Zeman, 2001, ISBN 80-903070-0-0
- [25] PINCUS, Allen a Anne MINAHAN, *Social work practice: Model and method*, 14. print. Itasca/III: Peacock, 1982, ISBN 9780875811321
- [26] POTŮČEK, M., *Veřejná politika*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, ISBN 80-86429-50-4
- [27] ŘEZNÍČEK, I., *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, ISBN 80-85850-00-1

- [28] SEDLÁKOVÁ, R., *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*, Praha: Grada, 2014, ISBN 978-80-247-3568-9
- [29] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., *Krizová intervence pro praxi*, Praha: Grada, 2011, ISBN 978-80-247-2624-3
- [30] TOMEŠ, I., *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-807-3676-803

UČEBNÍ TEXTY

- [1] VAŇKOVÁ, Zdeňka, Miroslava VODIČKOVÁ a Miroslava MUSELÍKOVÁ, *Právo v sociální oblasti*, Brno: IMS Brno, 2012

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1] BERÁNKOVÁ, K., *Tisková zpráva ÚP ČR*, [cit.2017-02-04]. Dostupné z:
https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2017/01/2017_01_09_tz_nezamestnanost_prosinec_2016.pdf
- [2] Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Zaměstnanost*, [cit. 2017-07-22].
Dostupné z <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>
- [3] Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Pomoc v hmotné nouzi*, [cit. 2016-12-17].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>
- [4] Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Zdravotní postižení*, [cit. 2016-12-17].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/8>
- [5] Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Státní sociální podpora*, [cit. 2016-12-18].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>
- [6] Úřad práce ČR, [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup>

ZÁKONY

- [1] Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. In: Sbíрка zákonů, 1. 4. 2011
- [2] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: Sbíрка zákonů, 1. 1. 2007

Seznam použitých symbolů a zkratek

ZŠ	Základní škola
ZŽEM	Zákon o životním existenčním minimu
SSP	Státní sociální podpora
ÚP	Úřad práce
IT	Informační technologie
VUT	Vysoké učení technické
ÚMČ	Úřad městské části
OSPOD	Orgán sociálně – právní ochrany dětí
PČR	Policie české republiky
MMB	Magistrát města Brna
ZPHN	Zákon o pomoci v hmotné nouzi
OZ	Občanský zákoník
PnP	Příspěvek na péči
DOZP	Dávky pro osoby se zdravotním postižením
SPO	Společně posuzované osoby
aj.	A jiné

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Částky životního minima SPO.....	32
Tabulka 2 Výše příspěvku na péči pro osoby do 18 let.....	37
Tabulka 3 Výše příspěvku na péči pro osoby nad 18 let.....	37
Tabulka 4 Příspěvek na dítě.....	38
Tabulka 5 Počet nezaměstnaných osob v ČR k 30. 6. 2017.....	42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Kazuistika č. 1 – narativní rozhovor, výpis ze spisové dokumentace

Příloha P II: Kazuistika č. 2 – narativní rozhovor, výpis ze spisové dokumentace

Příloha P III: Kazuistika č. 3 – narativní rozhovor, výpis ze spisové dokumentace

Příloha P IV: Kazuistika č. 4 – narativní rozhovor, výpis ze spisové dokumentace

PŘÍLOHA P I: KAZUISTIKA Č.1

Narativní rozhovor

Matka po porodu Aleny (sestry) ovdověla a našla si přítele, následně budoucího manžela, se kterým měla dvojčata Jirku a Aleše (bratři). Byla jsem ze všech nejmladší, narodila jsem se matce ve 40 letech. Komplikace během porodu nebyly a narodila jsem se zdravá. Vyrůstala jsem v obecním bytě 1+1, který se nacházel v Brně. V bytě bydlelo více osob – matka, babička a 4 sourozenci, celkově 7 lidí. Otec jezdil pracovně na montáže a nikdy jsem ho nepoznala. Neposílal na nás žádné peníze, žádné dárky k Vánocům ani k narozeninám, nedal o sobě žádným způsobem vědět. Starala se o nás babička a matka. Otec umřel v roce 1977. V roce 1978 jsme dostali obecní byt 3+1 v Brně. V 11 letech jsem spadla z druhého patra a zlomila si klíční kost. Byla jsem operována s otevřenou zlomeninou klíční kosti a lékaři mi diagnostikovali skoliózu páteře. Byla jsem léčena v dětské léčebně ortopedických vad v Lipnici nad Sázavou, kde jsem si dodělala povinnou školní docházku na ZŠ. V 17 letech kvůli zhoršenému stavu onemocnění páteře jsem musela jít na operaci a nedodělala jsem si kvůli onemocnění střední odbornou školu. V 18 letech jsem se odstěhovala od rodiny do malého bytu v Brně, který jsem si pronajala. Našla jsem si práci jako servírka v pivovaru, kde jsem poznala svého budoucího manžela. V 19 letech jsem nastoupila do N.P. Chemont jako písarka na Normotvorném oddělení. S přítelem jsme se po ročním vztahu vzali a po necelém roce měli spolu dítě – dceru. Manžel odkoupil byt, ve kterém jsme spolu bydleli. Byl o 33 let starší než já, podvědomě jsem chtěla nahradit absenci otce, kterého jsem nikdy nepoznala. Po mateřské dovolené jsem nastoupila do bývalého zaměstnání N.P. Chemont a po zaškolení jsem se dostala na pozici písarky na dálnopisu. Většina zpráv byla v anglickém jazyce, měla jsem svou kancelář, do které nikdo nesměl vejít, zprávy jsem nejvíce zasílala do Iráku a Iránu. Po revoluci se dálnopis zrušil a zůstala jsem bez práce. Od svého kamaráda jsem dostala nabídku na pracovní pozici jako obchodní partnerka nákupu různých elektrospotřebičů v cizině. Můj plat byl vysoký a mohli jsme si s rodinou dovolit jet na první dovolenou k moři. Můj zaměstnavatel zemřel, byla jsem bez práce a započala jsem samostatně výdělečnou činnost. Měla jsem známou švadlenu, která pro mě šila dětské oblečení. Prodávala jsem oblečení na svém stánku, který jsem měla v centru města Brna. Výdělečná činnost se velmi dobře rozjížděla, tak jsem švadleně poskytla větší obnos financí na nákup látek, aby měla více materiálu. Švadlena odjela do ciziny a já nikdy své peníze nedostala zpět. Našla jsem si práci v restauraci, kde jsem prac-

vala jako číšnice. Moje matka dostala v červenci roku 1996 infarkt a zemřela. Nastoupila jsem do jiného zaměstnání, kde jsem třídila noviny, časopisy pro různé trafiky. U manžela se v dubnu roku 1997 diagnostikovala rakovina – nádor na ledvinách. Po týdnu manžela propustili z nemocnice do domácí léčby a vzala jsem si dovolenou, abych se o něj mohla postarat. Následně jsem si v práci vzala i neplacené volno. Manžela jsem nosila v náručí do vany, krmila, přebalovala, postupně se mi ztrácel před očima. Byl příliš slabý a vyhublý. Vedoucí v zaměstnání si mě zavolala do kanceláře a navrhla mi, abych manžela přesunula do léčebného ústavu pro dlouhodobě nemocné, protože nebyl schopen sebeobsluhy. Chtěla jsem se starat o svého manžela nadále, protože jsem ho velmi milovala a slíbili si, že spolu budou v dobrém i ve zlém, ve zdraví i v nemoci, dokud je smrt nerozdělí. Vedoucí mi dala výpověď za neomluvené hodiny a absence. V květnu 1997 manžel zemřel. Po smrti manžela jsem prodala byt přes realitní kancelář, kvůli nedostatku financí za méně než za obvyklou kupní cenu. Našla jsem si práci v restauraci na brněnské riviéře, kde jsem vařila. Ubytování jsem měla zajištěné v chatce s dcerou, která v té době chodila do ZŠ. Později restauraci převzal nový majitel a propustil všechny zaměstnance. Našla jsem si zaměstnání v Letovicích, kde jsem vyráběla palety a stojany na CD ze dřeva. Ubytována jsem byla v buňce a dcera dojížděla do ZŠ v Brně. Firma zkrachovala a byla jsem nucena se vrátit zpět do Brna, kde jsem si našla nové bydlení a dojížděla za prací do Adamova. Po měsíci jsem si našla v Adamově nájemní byt a přestěhovala se do bytu s dcerou. Po půl roce majitel bytu zvýšil nájemné a nebyla jsem schopna platit a byla jsem nucena se z bytu odstěhovat. Dcera už v té době měla přítele a bydlela s ním v bytě v Adamově. Nabídla mi, abych se přestěhovala k nim do bytu, který vlastnil její přítel, nabídku jsem přijala. Avšak po měsíci jsem si našla nové bydlení v Adamově a lépe placenou práci. Dcera už byla plnoletá a rozhodla se, že odjede do Řecka na ostrov Kréta, kde měla příslibené zaměstnání. Svou dceru jsem navštěvovala o Vánocích, a tak se mně tam zalíbilo, že jsem se rozhodla na řeckém ostrově Kréta zůstat a nalézt si tam zaměstnání. Pečovala jsem o osoby důchodového věku, které potřebovaly pomoc druhé osoby. Zůstala jsem na Krétě do doby, než mně skončila platnost občanského průkazu. Musela jsem se vrátit zpátky do ČR do města Brna vyřídit si nový občanský průkaz. Kvůli nedostatku financí jsem se snažila v Brně nalézt zaměstnání, abych se mohla vrátit na Krétu za dcerou. Bohužel žádné zaměstnání jsem nenašla, a tak mi sestra nabídla, abych bydlela u ní v rodinném domě. Za rok sestra rodinný dům prodala a já zůstala na ulici. Navštívila jsem sociální kurátory, kde mně bylo po-

skytnuto sociální poradenství a předán seznam ubytoven. Našla jsem si ubytování na ubytovně, kde jsem dodnes.

Výpis spisové dokumentace

V červenci 2013 se Kamila dostavila na Úřad práce na oddělení zaměstnanosti, kde byla zařazena do evidence uchazečů o zaměstnání. Stejný měsíc se dostavila na Úřad práce oddělení hmotné nouze s vyplněnými tiskopisy zažádat si o dávku příspěvek na živobytí, která jí byla přiznána ve výši 3410Kč dle zákona č.111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. V říjnu 2013 si zažádala o dávku hmotné nouze doplatek na bydlení a dávka byla přiznána ve výši 3500Kč. V listopadu 2013 jí vznikl nárok na podporu v rekvalifikaci dle zákona o zaměstnanosti ve výši 570Kč. V prosinci 2013 dávka příspěvek na živobytí snížena na 3091Kč a dávka doplatek na bydlení na výši 3363Kč. V lednu 2014 obě dávky zvýšeny, v měsíci předcházejícímu měsíci lednu 2014 osoba bez příjmu. Příspěvek na živobytí ve výši 3410Kč, doplatek na bydlení ve výši 3500Kč. Do měsíce dubna 2014 bez změny výše dávek, příspěvek na živobytí byl snížen na částku 3091Kč a doplatek na bydlení na částku 3363Kč, protože klientka v měsíci březnu 2014 pobírala dle zákona o zaměstnanosti podporu při rekvalifikaci ve výši 570Kč. Dávka Příspěvek na živobytí byla v měsíci květnu zvýšena na 3410Kč a dávka doplatek na bydlení na částku 3500Kč, výše skutečných měsíčních hrazených nákladů, které měla klientka na ubytovně. Bez změny výše dávek až do března 2015, kdy byla zvýšena výše dávky doplatek na bydlení o 100Kč, zdražení ubytovny. V prosinci 2016 dostala podporu při rekvalifikaci ve výši 936Kč, za kurz, který vykonávala na pozici ochrana majetku. Bylo jí přislíbeno zaměstnání, ale do práce ji nakonec nevzali. Dávka příspěvek na živobytí se snížila na částku 2886Kč a doplatek na bydlení na částku 3376Kč. Od února 2017 klientka pobírá dávky v plné výši, protože je osobou bez příjmů.

PŘÍLOHA P I: KAZUISTIKA Č. 2

Narativní rozhovor

Vyrůstal jsem s rodiči v rodinném domě v Brně. Sourozence nemám, ale měl jsem hodně kamarádů už od dětských let. Otec má 55let a je zaměstnán jako IT pracovník, matka má 54let a pracuje na ÚMČ Brno. Dětství jsem měl super, rodiče na mě byli moc hodní. Vystudoval jsem gymnázium v Brně, které jsem úspěšně ukončil maturitní zkouškou. Hlásil jsem se na tři vysoké školy. Vybral jsem si bakalářský obor Informační technologie na Vysokém učení technickém v Brně. Ve svých 22 letech jsem úspěšně absolvoval bakalářské studium a získal jsem titul bakalář. Kontaktoval jsem pár IT firem, které vypsalý výběrové řízení na pozici IT pracovníka. U jedné firmy jsem absolvoval pohovor a vybrali mě jako vhodného uchazeče. Pracoval jsem jako počítačový technik, moje náplň práce byla kontrola systémů, následná oprava, spravování PC sítě a chod většiny počítačů, které byly ve firmě. Práce mě velmi bavila, ale po večerech jsem chodil s kamarády ven a do hospody. Do práce jsem občas chodil se zpožděním a po dvou letech jsem dostal výpověď dohodou. Nemohl jsem sehnat jiné zaměstnání, tak jsem byl nucen se přihlásit na Úřad práce jako uchazeč o zaměstnání. Vznikl mi nárok na podporu v nezaměstnanosti, kterou mi stanovili na dobu 5 měsíců. Podpora mi stačila, protože jsem měl v zaměstnání vyšší příjmy. Neměl jsem tím pádem potřebu si shánět práci. Do další práce mě dotlačil otec, protože už ho nebavilo, že se doma jen tak povaluji. V polovině roku 2008 jsem za pomoci otcových kontaktů byl přijat do firmy, která se zabývala repasováním počítačů, notebooků a následným prodejem celého přístroje nebo se to rozebralo na součástky, které jsme potřebovali na jiné počítače. V únoru roku 2012 jsem dostal výpověď ze zaměstnání, protože v té době jsem chodil s kamarády ven a pařili jsme až do rána. Samozřejmě zaměstnavateli se nelíbilo, že jsem byl opilý v zaměstnání. Práci jsem i tak vykonal, tak nevím, co tomu debilovi vadilo. Šel jsem znova na Úřad práce, kde mě zaregistrovali jako uchazeče o zaměstnání a byla mi přiznána podpora v nezaměstnanosti. Otec byl velmi naštvaný, protože můj bývalý zaměstnavatel byl jeho kamarád. Řekl mi, že mi dává poslední šanci a domluvil mi pohovor ve firmě, kde on sám pracoval. V ten den jsem byl motivovaný, že získám znova práci a budu moct se svým životem něco dělat. Potkal jsem po cestě na pohovor svého kamaráda, který byl v parku a popíjel nějaký alkohol. Šel jsem ho pozdravit a napil jsem se s ním. Bohužel jsem se nedíval na hodiny a po x deci jsem zjistil, že už pohovor nestíhám. Přišel jsem domů opilý a to už na mě čekal otec ve dveřích, kde jsem schytl pár facek. Rodiče se

mnou už nechtěli mít nic společného, protože jsem je zklamal, opíjel jsem se a poté jsem byl agresivní. Poslal jsem je někam, sbalil jsem si svoje věci a vypadl jsem z baráku. Našel jsem si ubytovnu, kde jsem měl nějaké kamarády. Vyřídil jsem si dávky hmotné nouze a byl jsem spokojený.

Výpis ze spisové dokumentace

Spisová dokumentace byla založena v lednu roku 2013. Klient si zažádal o dávky hmotné nouze příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Klient předložil ubytovací smlouvu na ubytovnu v Brně, ve které pobýval. Bylo provedeno sociální šetření, na kterém bylo zjištěno, že klient skutečně bydlí na ubytovně ve dvoulůžkovém pokoji a z vybavení pokoje nebylo patrné, že by měl vysoké sociální a majetkové poměry. Tomášovi byly dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů přiznány dávky hmotné nouze, a to příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Příspěvek na živobytí klientovi byl přiznán ve výši 3410Kč a doplatek na bydlení ve výši 3500Kč. V dubnu 2014 se klient přestěhoval na jinou ubytovnu, která byla lépe zařízená než ubytovna, na které pobýval dříve. Klient nadále pil alkohol, projevovala se agresivita, porušování řádu ubytovny. Od června 2014 byl klient osobou bez přístřeší, protože z ubytovny byl vyhozen, z důvodu opakovaného porušení řádu ubytovny. Nadále neměl nárok na dávku doplatek na bydlení, dávka byla odejmuta. U klienta se projevovala agrese i na pracovišti Úřadu práce, kde si vyřizoval dávky hmotné nouze. Pokřikoval na ostatní klienty, které s ním čekali na chodbě, než byli pozváni na schůzku, urážel a sprostě nadával pracovníkům Úřadu práce. Opakovaně byla volána ochranka a následně Policie ČR, protože klient nechtěl opustit budovu, byl velmi agresivní i na ochranku, se kterou se chtěl i rvát. Byl odveden PČR z budovy a po pár dnech se dostavil na Úřad práce a dělal opakované nepokoje. Byla mu doporučena spolupráce se sociálními kurátory MMB, kteří mu doporučili léčení se závislostí na alkoholu, klient souhlasil. Nastoupil na léčení do Psychiatrické nemocnice na ulici Húskova 2 v Brně. Dávka příspěvek na živobytí po dobu léčení snížena na existenční minimum 2200Kč. V prosinci byl propuštěn z léčení ze závislosti na alkoholu, dostavil se na Úřad práce, řešit svou sociální situaci a dávky hmotné nouze. Byl mu předán seznam ubytoven a doporučeno navštívit sociální kurátory. Klient se nastěhoval na ubytovnu do dvoulůžkového pokoje, byl mu přiznán doplatek na bydlení ve výši 3500Kč a dávka příspěvek na živobytí zvýšena z existenčního minima na životní minimum, které činí 3410Kč. V lednu 2015 se přestěhoval do jednolůžkového pokoje a dávka doplatek na bydlení mu byla zvýšena na 4000Kč. Opět začal být velmi agresivní na pracovišti Úřadu práce ČR a

vykazoval známky opilosti, volána ochranka a PČR, následné týdny se situace opakovala. Od března do konce května 2015 klient na vlastní žádost nastoupil do Psychiatrické nemocnice Brno – léčení se závislostí na alkoholu. Příspěvek na živobytí snížen na částku existenčního minima a doplatek na bydlení se odejmul z důvodu hospitalizace. Od června 2015 si klient pronajmul byt o rozloze 35 m² v Brně – Žabovřesky. Od října do prosince 2015 opakované léčení se závislostí na alkoholu v Psychiatrické nemocnici v Brně na ulici Húskova. Od prosince 2015 pronájem části bytu v Brně, byt obýval s dalšími čtyřmi osobami. Od ledna zvýšen příspěvek na živobytí na výši životního minima a přiznán doplatek na bydlení ve výši 2109Kč. Klient nadále spolupracoval se sociálními kurátory. V červnu 2016 požádal o odejmutí dávek hmotné nouze na vlastní žádost, z důvodu nástupu do zaměstnání. Klient si našel práci v IT firmě v Praze, měl motivaci změnit svůj život a těšil se do nového zaměstnání. Měl vysoké platové ohodnocení a s prací by velmi spokojen. V Praze opětovně začaly problémy se závislostí na alkoholu a byl propuštěn ze zaměstnání. Klient se v lednu 2017 registroval do evidence uchazečů o zaměstnání a zažádal si i o dávku hmotné nouze příspěvek na živobytí na Úřadě práce oddělení hmotné. Klient byl poučen o povinnostech, které pro něho vyplývají. Osoba oprávněná žádat si o dávky hmotné nouze je osoba, která plní podmínky uvedené v §5 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPHN“). Z tohoto ustanovení zákona mimo jiné plyne to, že osoba musí mít bydliště na území České republiky. Orgán pomoci v hmotné nouzi vyzval na základě §49 ZPHN, aby sdělil adresu, na které se zdržuje a zároveň prokazatelným způsobem doložil sepětí jeho osoby s Českou republikou, čímž budou naplněny výše zmiňované zákonem stanovené podmínky. V případě, že tak neučiní ve lhůtě 8 dnů, nesplníte si svou zákonnou povinnost – nebudou osvědčeny skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, na její výši nebo výplatu. V souladu s ustanovením §49 odst. 5 ZPHN, správní orgán může dávku zamítnout. Klient se nedostavil, nesplnil povinnosti a odpovědnost příjemce dávky pomoci v hmotné nouzi, dávka byla nepřiznána. V únoru 2017 nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody, z důvodu napadení cizí osoby v pozdních hodinách.

PŘÍLOHA P I: KAZUISTIKA Č. 3

Narativní rozhovor

Narodil jsem se v Brně, mamce bylo tehdy 38let a otci 41let. Mamka byla zaměstnána jako prodavačka v obchodě s potravinami a otec dělal skladníka. Bydleli jsme v obecním bytě 2+1, kde jsem měl svůj vlastní pokoj. Dětství bylo úžasné, rodiče byli na mě moc hodní a rozmazlovali mě. Měl jsem ve škole hodně kamarádů, se kterými jsem trávil i volné chvíle. Vystudoval jsem Střední ekonomickou školu v Brně a vykonal jsem i maturitní zkoušku. Sice až na druhý pokus, ale přeci. Rozmýšlel jsem se co dál dělat jestli dále studovat nebo jít do práce a vydělat si nějaké peníze. Rozhodl jsem se, že nejsem zrovna studijní typ, tak jsem začal shánět zaměstnání. Bylo to těžké něco sehnat, asi nevěděli, jaké mám kvality. Poptával jsem různá manažerská místa, ve firmách, ale k mému údivu mně nikdo nepřijal. Kamarád, který zrovna odcházel z obchodu se sportovními potřebami a domluvil mi místo sebe místo prodejce. Co jsem měl dělat no, za málo peněz a musel jsem se svými vědomostmi vykonávat fyzickou práci. Po pár letech jsem se stal na post manažera prodejny. To už bylo o něčem jiném, protože jsem rodičům mohl kupovat dárky a oplácet jim vše co oni pro mě udělali v dětství. Byla to bomba, když jsem donesl domů koupený zájezd k moři a mamka se rozbrečela radostí. To byla naše první dovolená. V roce 2011 rodiče jeli společně autem k rodinným přátelům, když se vraceli domů pozdě večer, tak měli autonehodu. Otec byl na místě mrtvý a mamka při převozu do nemocnice zemřela. Myslel jsem, že můj život už skončil taky. Ztratil jsem milované rodiče, nevěděl jsem jak dál. Kvůli těžké události jsem nemohl chodit do práce, nebyl jsem prostě schopen. Zavřel jsem se doma a koukal jsem se jen tak na televizi od rána do večera. V té době jsem i užíval alkohol, ale od té doby nepiji. Přestal jsem chodit do práce a neplatil nájem, protože jsem už neměl žádné peníze. Po nějaké době jsem byl nucen se z bytu odstěhovat, vypovězena smlouva ze strany úřadu. Zašel jsem si na pracák a pobíral jsem podporu. Bydlel jsem na ubytovně, která byla v Brně, celkem to tam bylo fajn. Po ukončení podpory jsem si zašel za kurátory, kde mně poradili, ať si zajdu vyřídit dávky na hmotnou nouzi. Zůstal jsem úplně bez financí, tak jsem neměl jinou možnost.

Výpis ze spisové dokumentace

V roce 2012 se zaregistroval jako uchazeč o zaměstnání do evidence Úřadu práce. Přiznána podpora v nezaměstnanosti. Po ukončení podpory v nezaměstnanosti se dostavil na Odbor

sociální prevence MMB za sociálními kurátory, kde žádal o sociální poradenství. Klient bydlel na ubytovně v Brně a zůstal zcela bez finančních prostředků a hrozilo mu sociální vyloučení. Adam se dostavil v říjnu 2012 na Úřad práce oddělení hmotné nouze s vyplněnými tiskopisy s žádostí o dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Bylo provedeno sociální šetření na ubytovně, kterou uvedl v tiskopisech pro přiznání dávek hmotné nouze. Bylo zjištěno, že klient bydlí v jednolůžkovém pokoji, jeho sociální a majetkové poměry odpovídají stavu hmotné nouze. Dávka příspěvek na živobytí by přiznána ve výši 3410Kč a dávka doplatek na bydlení ve výši skutečně hrazených nákladů na bydlení ve výši 3500Kč. Do února roku 2014 klient pobíral dávky ve stejné výši, protože bydlel na stejném pokoji, byl bez příjmu. Byla mu následně zvýšena dávka doplatek na bydlení na 4000Kč, důvodem bylo zdražení ubytování. V únoru 2015 majitel ubytovny zdražil ubytování a doplatek na bydlení, který pobíral Adam, se zvýšil na 4700Kč, od února 2016 na 5000Kč. Doplatek na bydlení se mohl vyplácet do výše maximálně normativních nákladů na bydlení, v případě Adama byla nižší výše skutečně hrazených nákladů na bydlení. Klient byl velmi sebevědomý, ambiciózní, ale s velmi zkreslenými představami o realitě. Adam neprojevoval snahu si zvýšit příjem vlastním přičiněním. Nechtěl být zaměstnan, ale chtěl podnikat. Měl své nápady, které chtěl zrealizovat. Byl velkým fanouškem fotbalu a tím pádem dostal nápad, jak přenést do reality svůj dětský sen. Vytvořil projekt po názvem W.I.S.A. (The world international soccer associaton), který byl hodně podobný s projektem FIFA, který je v platnosti už několik let. Adam psal o dotace různým politikům, prezidentům a jiným pověřeným osobám – Milošovi Zemanovi, řediteli společnosti FIFA, ruskému prezidentovi Putinovi. Poštu psal doporučeně na adresu soukromou osob, není známo, jak se o adrese dozvěděl. Vždy mu byla žádost zamítnuta a Adam se nevzdával, požadoval nadále extrémní sumy na svůj projekt nebo odkoupení projektu společností FIFA. Viděl se už jako velký ředitel společnosti a začal nabízet pracovníkům na úřadě práce zaměstnání ve svém smyšleném projektu. Mladším ženám nabízel zaměstnání ve formě hostesek, modelek na focení aj. Obtěžoval zaměstnankyni úřadu práce slovně, písemně, na sociálních sítích pod několika účty, které si založil. Požadoval po ní, aby se rozvedla a vzala si za manžela jeho, pracovala pro něj. Zaměstnankyně úřadu práce odmítala a byla nucena nahlásit vzniklou situaci nadřízeným, protože se bála o své soukromí a zdraví. Klient své „lásece“ (zaměstnankyni Úřadu práce) dále nabízel nepříjemné pracovní i osobní nabídky i přes řešení situace vedení úřadu práce s klientem. Zaměstnankyně si raději našla jiné zaměstnání, aby měla klid od duševně nemocného klienta. Klient se zhroutil po

neúspěchu se svým projektem a neopětovanou láskou, kterou cítil k zaměstnankyni úřadu práce. Od března 2016 nastoupil Adam do Psychiatrické nemocnice v Brně, kvůli svému duševnímu onemocnění. Od března 2016 dávka doplatek bydlení mu byla odejmuta, protože nadále nevyužívá služeb ubytovacího zařízení a dávka příspěvek na živobytí byla snížena na existenční minimum z důvodu hospitalizace.

PŘÍLOHA P I: KAZUISTIKA Č. 4

Narativní rozhovor

Narodil jsem se v Blansku, kde jsem bydlel s mámou. Otce jsem nikdy nepoznal a sourozence nemám. Bydleli jsme v nájemním bytě a mamka chodila do práce. Neměli jsme se po finanční stránce špatně. Chodil jsem do mateřské školky, kde jsem měl svou první lásku, jmenovala se Maruška. V té době se mamka seznámila s jedním mužem a začali spolu brát drogy. Nevěděl jsem tehdy proč má mamka jinou náladu. Po mateřské škole jsem nastoupil do základní školy v Brně, protože mamka si našla lépe placenou práci v Brně. Bydleli jsme u jejího přítele, který měl v Brně byt. Chodil jsem do školy nevyspalý, hladový a někdy i domlácený, protože mamka měla často své nálady a dala mi pár facek. Nevěděl jsem, proč změnila ke mně přístup. Byl jsem z toho smutný. Nedělala mně svačina do školy, neměl jsem své učebnice. Učebnice jsem si půjčoval od spolužáků a někteří mi dávali i svačiny. Párkrát jsem i zaspal, protože jsem byl ještě malý a mamka mě nevzbudila, protože s přítelem pařili až do rána. Ve škole se mě začali vypyávat učitelé co se děje doma. Po nějaké době do školy a k nám přišla paní kurátorka a zanedlouho jsem byl přesunut do dětského domova, bylo mi tehdy 8let. V dětském domově se mi moc líbilo, měl jsem ta kamarády, teplé jídlo a vychovatelky byly moc hodné. Udělal jsem si střední odbornou školu a vyučil jsem se jako autoelektrikář. Při odchodu z dětského domova jsem kontaktoval svou mámu, ale ta odmítla se mnou mít cokoli společného a nemohl jsem u ní ani přespat. Byla našťvaná, protože se léčila ze závislosti na drogách. Nevěděl jsem, co mám dělat, tak jsem kontaktoval sociální kurátory, kteří mně poskytly ubytování v azyláku a já se nahlásil na pracák a zažádal si o dávky.

Výpis ze spisové dokumentace

Spisová dokumentace Martina byla založena na Úřadě práce Brno-město v lednu 2014. Martin v této době už bydlel v azylovém domě, který si zajistil pomocí sociálních kurátorů. Vyřídil si dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, které byly dle zákona č.111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění, vyplaceny ve výši - dávka příspěvek na živobytí 3410,- Kč a doplatek na bydlení 1550Kč, neboť doložil veškeré žádosti a tiskopisy k přiznání dávek hmotné nouze. Ubytování v azylovém domě stanoveno na 50Kč za noc. Aktivně nadále spolupracoval se sociálními kurátory a snažil se nalézt přiměřené bydlení. V únoru 2014 při pravidelné měsíční návštěvě na Úřadě práce oddělení hmotné nouze klient zažádal o poukaz na výdej textilu zdarma na Diecézní charitě

Brno. Poukaz Martinovi byl předán, protože neměl zimní bundu a boty. V únoru 2015 se dostavil na pravidelnou návštěvu na Úřad práce Brno-město vyřídít si dávky hmotné nouze na daný měsíc. Klient nahlásil změny týkající se bydlení, našel si nájemní byt 1+1 v Brně, kde si zřídil i trvalé bydliště, dle nájemní smlouvy. Klient byl poučen v této souvislosti na povinnosti, které vyplývají na řádné uplatnění nároků a pohledávek. Užívá byt, a to na základě řádné nájemní smlouvy na dobu neurčitou, která ho opravňuje se v daném objektu přihlásit k trvalému pobytu. Pronájem bytu se řídí patřičnými ustanoveními zákona č. 89/2012, občanský zákoník (dále jen „OZ“). Pronajímatel je povinen poskytnout nájemci řádnou nájemní smlouvu podle občanského zákoníku (§2237), na základě které je nájemce oprávněn přihlásit se v daném bytě k trvalému pobytu. Podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, totiž k přihlášení osoby k trvalému pobytu není zapotřebí souhlasu pronajímatele. Dle ustanovení §11 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPHN“) je povinen zvýšit si příjmy vlastním přičiněním, čímž se mimo jiné rozumí řádné uplatnění nároků a pohledávek. Za nároky a pohledávky se mimo jiné dle §13 ZPHN považuje řádné uplatnění nároku na dávky státní sociální podpory, zejména pak nároku na dávku příspěvek na bydlení. V návaznosti na výše uvedené byl vyzván, aby neprodleně uplatnil nárok na dávku SSP – příspěvek na bydlení. Doba uplatnění nároků a pohledávek byla stanovena na další návštěvu na Úřadě práce HMN, která byla stanovena v březnu 2015. Správní orgán tímto upozornil klienta, že do doby uplatnění všech nároků a pohledávek nemá nárok na zvýšení částky živobytí o 30% částky rozdílu mezi životním minimem Vaší osoby a existenčním minimem a to v souladu s §27 ZPHN. Pokud však nedojde dle §27 odst. 2 ZPHN k řádnému uplatnění některého z nároků a pohledávek do uplynutí 3 měsíců, za které pobírá opakující se dávky, má se za to, že je osobou, která není v hmotné nouzi v souladu s §3 odst. 1 písm. c) ZPHN. Klient daný měsíc uplatnil nárok na dávku státní sociální podpory příspěvek na bydlení. V měsíci březnu 2015 dávka doplatek na bydlení zvýšena na částku 6800Kč. Dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v měsíci březnu 2015 přiznána a vyplacena dávka SSP příspěvek na bydlení ve výši 5123Kč. V měsíci dubnu 2015 dávka doplatek na bydlení snížena, z důvodu vyplacení dávky SSP – příspěvek na bydlení, a to v měsíci předcházejícímu aktuálnímu měsíci. Dávka doplatek na bydlení snížena o vyplacenou výši dávky SSP příspěvek na bydlení, vyplacena ve výši 1677Kč. Dostával doporučenky od Úřadu práce na volná místa, dostavoval se na výběrová řízení, ale zaměstnání se mu podařilo nalézt až v červenci roku 2016. Začal

pracovat na dohodu o provedení práce v autodopravě. Nahlásil tuto změnu na Úřadě práce oddělení nezaměstnanosti a na Úřadě práce oddělení hmotné nouze. Klientovi byl předán tiskopis k vyplnění mzdy, který donesl na návštěvu v měsíci září 2016. Příjem Martinovi započítán v souladu s ustanovením § 9 ZPHN s odkazem na ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) ZŽEM (zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu). V listopadu 2016 začal pracovat ve stejné firmě na hlavní pracovní poměr jako řidič. Nahlásil změnu pracovního poměru na Úřad práce oddělení nezaměstnanosti, odkud byl vyřazen z důvodu přijetí do hlavního pracovního poměru. Na Úřadě práce oddělení hmotné nouze zažádal o odejmutí dávky hmotné nouze od 1.12.2016 na vlastní žádost, z důvodu ukončení evidence na Úřadě práce jako uchazeč o zaměstnání a započetí výdělečné činnosti – nástup do zaměstnání.